

Усклађивање рада и родитељства (послодавци и запослени родитељи)

Београд, 2021. године

Садржај овог документа искључиво представља ставове Министарства за бригу о породици и демографију и Фондације „Ана и Владе Дивац“, за које су они искључиво одговорни. Европска комисија не прихвата никакву одговорност за начин на који се употребљавају информације које садржи. Пројекат „Једнаки“ финансиран је из програма Европске уније „Права, једнакост и држављанство (2014–2020)“.

Послодавци и усклађивање рада и родитељства
Аутори: Мирјана Рашевић и Гордана Бјелобрк

Издавач:
Министарство за бригу о породици и демографију

Рецензенти:
Проф. др Миладин Ковачевић
Проф. др Мирјана Бобић
Др Анкица Шобот

Штампа:
Академија д.о.о

Тираж:
200

Београд, 2021. године

Copyright © Министарство за бригу о породици и демографију

Увод	5
Циљеви истраживања	12

Организација истраживања	13
Анализа података о послодавцима	15
Анализа података о запосленим родитељима	28
Закључна разматрања	70
English summary	74
Табеле	75
Прилог 1. Упитник за послодавца	97
Прилог 2. Упитник за запослене родитеље	101
Коментари запослених родитеља	108

Усклађивање рада и родитељства је важна карика у успостављању баланса између рада и различитих тежњи запослених појединаца. У свакој фази радног циклуса жена и мушкарац се суочавају са изазовима комбиновања радних обавеза и родитељства. Овај изазов многи млади разрешавају одлагањем рађања, а родитељи са једним дететом често не рађају друго ни треће дете. При крају професионалне каријере, намеће се потреба за повезивањем рада и бриге о потомцима и/или остарелим родитељима. Отуда је усклађивање професионалног домена и животних активности императив који доноси низ добробити на микро, мезо и макро нивоу. Другим речима, успостављање равнотеже у овој сфери повећава задовољство појединца животом и радом, продуктивност рада се поспешује, породице су здравије и богатије, а брига о деци се равномерније дели између партнера и последично расте ниво фертилитета.

У овој публикацији приказани су резултати истраживања о послодавцима и усклађивању рада и родитељства, које је спроведено у оквиру пројекта „Једнаки – ка успостављању родне равноправности усклађивањем радног и породичног живота запослених“, који реализује Министарство за бригу о породици и демографију у партнерству са Фондацијом „Ана и Владе Дивац“. Пројекат се реализује уз финансијску подршку Европске комисије из програма Европске уније „Права, једнакост и држављанство (2014–2020).“

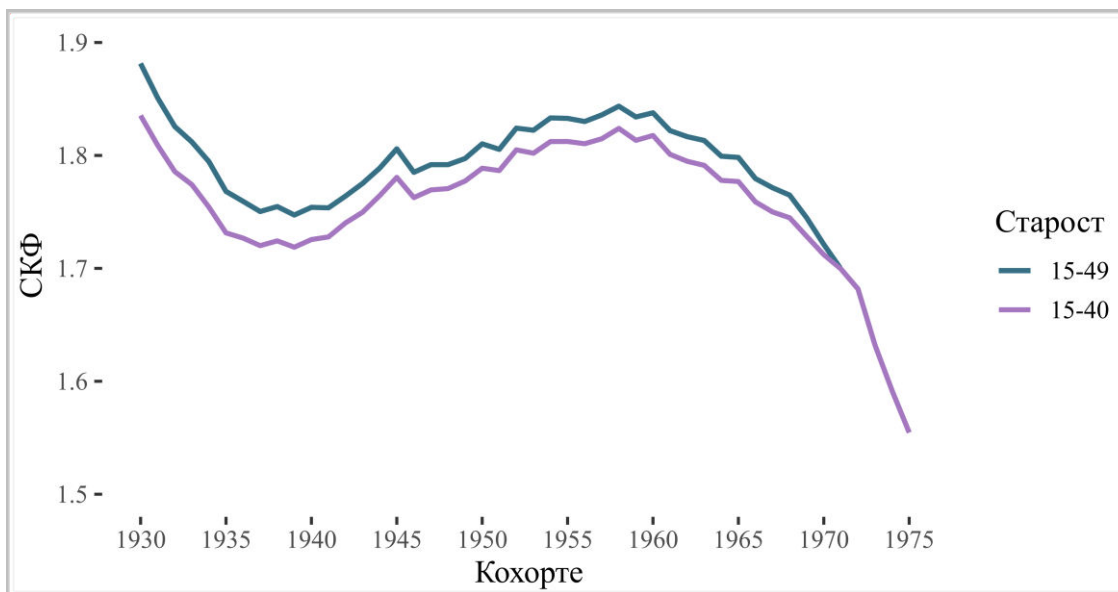
Криза рађања

Србија се суочава са низом озбиљних популационих изазова. Основни изазов је вишедеценијско рађање деце далеко испод потреба замене генерација, са последичном депопулацијом и интензивним старењем становништва. Кретање стопа кумулативног фертилитета жена које су изашле из репродуктивног периода живота у време спровођења Пописа 2011. по годинама рођења указује на рано суочавање Србије с феноменом недовољног рађања деце и дугу стабилизацију рађања на нивоу од 1,8 детета по жени. Мада млађе кохорте жена још имају прилику да учествују у репродукцији, чини се да утврђен јасно мањи просечан број живорођене деце међу женама старим између 36 и 40 година, у односу на жене старе 41 и више година 2011, отвара питање даљег задржавања стабилизованог ниског завршеног фертилитета у Србији или пак његовог пада испод нивоа од 1,8.¹ Ово поготово у условима када је распрострањено и интензивирано одлагање уласка у родитељство.²

Просечан број живорођене деце генерација жена рођених
у раздобљу 1930–1975, Србија, Попис 2011.

¹ Мирјана Рашевић, „Фертилитет женског становништва“, у *Популација Србије почетком 21. века*, ур. Владимир Никитовић (Београд: Републички завод за статистику, 2015), 77.

² Мирјана Рашевић и Катарина Седлецки, „О феномену одлагања рађања деце у Србији“, у *Рађање или одумирање Србије*, ур. Небојша Радуновић (Београд: САНУ, 2016), 141–142.

Тешко је објаснити низак ниво рађања после 2000. године без репрезентативног истраживања овог феномена. У Србији, за разлику од великог броја европских земаља, нису спроведене значајне демографске анкете. Не само да није реализована *Анкета о фертилитету и породици (Fertility and Family Survey)* током 90-их година 20. века већ нису спроведена ни новија истраживања као што су *Истраживање о прихватању популационе политике (Population Policy Acceptance Study)* и *Анкета о генерацијама и роду (Generations and Gender Survey)*. Ако упркос недостатку тих знања покушамо да издвојимо чиниоце ниског нивоа рађања после 2000. године, намећу се, пре свега, они чиниоци који су повезани и/или су реакција на интензивну економску и социјалну кризу с којом се Србија суочава у дужем периоду. Израженим структурним препрекама рађању придодати су нови елементи индивидуалне пасивизације као што су осећање економске и психолошке несигурности или друштвена аномија, али и незадовољство жене статусом у партнерским односима, породици и друштву.

Осим овим факторима, низак ниво рађања може се објаснити и дубинском трансформацијом друштва у складу с раније започетим променама у развијеним европским земљама, а које су узрок ниског фертилитета.³ То су, с једне стране, јачање индивидуализма, тежња ка самореализацији, измењена породица, другачији партнерски односи, инсистирање на квалитету сопственог живота и квалитету живота детета, а, с друге стране, развијене аспирације према потрошњи и слободном времену.⁴ Остваривање материнства у Србији је отежано понашањем које угрожава репродуктивно здравље попут израженог одлагања рађања првог детета за касније године живота,⁵ доминација конзервативне контроле рађања⁶ и распрострањено ризично понашање младих.⁷ Саставни део недовољног рађања је мањи, поготово мањи оптимални фертилни контингент у Србији, што последично постаје важан узрок кризе рађања у нас.⁸ Овом феномену доприноси и то што се наставља исељавање, по правилу, младих људи из Србије.⁹

Стање и очекивања од популационе политике

Поред побољшања општих друштвених услова, неопходан је и специфичан снажан политички одговор стратешког типа у циљу подстицања рађања. Међутим, у Србији не постоји дугорочан и свеобухватан одговор на низак ниво рађања деце заснован на евиденцијама различите врсте.¹⁰ Спровођење пронаталитетних мера у дужем периоду пружа осећај сигурности појединцу и омогућава му да планира родитељство. Свеобухватан модел политике према фертилитету је неопходан због сложене детерминистичке основе феномена недовољног рађања. Поред финансијских и материјалних бенефиција за мајке и очеве, важни правци деловања у оквиру овог модела су подршка савременим облицима заједништва између жене и мушкарца и помоћ при успостављању баланса између породице и посла. Реалност деловања у циљу подстицања рађања подразумева уважавање резултата истраживања (од теоријских

³ Tomáš Sobotka, *Postponement of Childbearing and Low Fertility in Europe* (Amsterdam: Dutch University Press, 2004), 203.

⁴ Влада Републике Србије, Стратегија подстицања рађања (Београд: „Службени гласник РС“, 25, 2018), 4.

⁵ Мирјана Рашевић, „Фертилитет женског становништва“, 84.

⁶ Republički zavod za statistiku i UNICEF, *Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u Srbiji 2019. i Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u romskim naseljima u Srbiji 2019.* (Београд: Републички завод за статистику, UNICEF, 2020), XIX.

⁷ Мирјана Рашевић и Катарина Седлецки, „Сексуално и репродуктивно здравље корисница интернета у Србији“, *Српски архив за целокупно лекарство* 141, 9–10 (2013): 656.

⁸ Мирјана Рашевић, „Криза рађања у Србији: новији увиди“, у *Ка бољој демографској будућности Србије*, ур. Владимир С. Костић, Славица Ђукић Дејановић и Мирјана Рашевић (Београд: Српска академија наука и уметности и Институт друштвених наука, 2018), 45.

⁹ Mirjana Rašević, “Migration as a Catalyst of Serbia’s Development - Illusion or Real Potential?”, *Southeastern Europe* 43, 3 (2019): 285–287.

¹⁰ Stuart Basten and Tomas Frejka, “Fertility and Family Policies in Central and Eastern Europe”, *Comparative Population Studies* 41, 1 (2016): 35.

преко емпиријских до критичког разматрања искуства других) при конципирању мера, акција и програма.

У Србији егзистирају две директне мере популационе политике важне за подстицање рађања од 2002. године на националном нивоу. То су: родитељски додатак и одсуство поводом рођења детета. Родитељски додатак остварује мајка по рођењу првог, другог, трећег и четвртог детета. Од 1. јула 2018. значајно је измењена институција родитељског додатка у Србији. Наиме, родитељски додатак износи 100 хиљада динара за рођење првог детета (исплата у целости по рођењу), 240 хиљада динара за рођење другог детета, које се исплаћују у 24 једнаке месечне рате, 1.440 хиљада динара за рођење трећег (исплата се врши у 120 једнаких месечних рата) и 2.160 хиљада динара за рођење четвртог детета (исплата се такође врши у 120 једнаких месечних рата).¹¹ Омогућена је и накнада зараде запосленој мајци за време породилског одсуства и одсуства ради неге детета¹² у трајању од годину дана за прво и друго дете, односно две године за треће и свако наредно дете.¹³ Одсуство ради неге детета може да користи и отац уз надокнаду зараде.¹⁴

Мере се заснивају на Стратегији подстицања рађања коју је Влада Републике Србије усвојила марта 2018. године. У Стратегији је стационарно становништво, то јест становништво у коме ће следеће генерације бити исте величине као и постојеће, постављено као општи циљ одрживог демографског развоја Србије у дугорочној перспективи.¹⁵ Подвучено је да досезање овога општег циља неминовно захтева и претходно остваривање осам посебних циљева. То су: ублажавање економске цене подизања детета; усклађивање рада и родитељства; снижавање психолошке цене родитељства; очување и унапређење репродуктивног здравља; борба против неплодности; мере које воде ка здравом материнству; популациона едукација и активирање локалне самоуправе.¹⁶ Евалуација спровођења Стратегије подстицања рађања после две године од њеног усвајања је показала да се Стратегија спроводи, мада не у пуном капацитету, као и да се неке од мера реализују путем пројеката, то јест да нису институционализоване.¹⁷

¹¹ Члан 23 Закона о финансијској подршци породици са децом („Службени гласник РС“, бр. 113/2017 и 50/2018).

¹² Према члану 13 Закона о финансијској подршци породици са децом накнада зараде за време породилског одсуства и одсуства са рада ради неге детета се утврђује на основу збира месечних основица на које су плаћени доприноси на примања која имају карактер зараде, за последњих 18 месеци који претходе првом месецу отпочињања одсуства. Месечна основица накнаде зараде, односно плате добија се дељењем збира основица са 18 и не може бити већа од три просечне месечне зараде у Србији.

¹³ Чланови 94 и 94а Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – одлука УС, 95/2018 – аутентично тумачење).

¹⁴ Чланови 94 и 94а Закона о раду и члан 13 Закона о финансијској подршци породици са децом.

¹⁵ Влада Републике Србије, Стратегија подстицања рађања, 15.

¹⁶ *Ibid.*, 16.

¹⁷ Мирјана Рашевић, *Мотивисање лица која учествују у доношењу одлука за спровођење Стратегије подстицања рађања и Агенде 2030. Уједињених нација* (Београд: Кабинет министра без портфеља задуженог за демографију и популациону политику, 2020), 14–15.

Усклађивање рада и родитељства

Усклађивање рада и родитељства је дефинисано као посебан циљ актуелне Стратегије подстицања рађања, са мерама, акцијама и механизмима за спровођење овог изазова на основу истоименог документа из 2008. године¹⁸, закључцима истраживања *Усклађивање рада и родитељства*, које је спровео Кабинет министра без портфеља задуженог за демографију и популациону политику у сарадњи са Републичким заводом за статистику, уз финансијску подршку Привредне коморе Србије и Популационог фонда Уједињених нација¹⁹, резултатима истраживања о узроцима ниског фертилитета и утицају различитих пронаталитетних мера у другим срединама²⁰, примерима добре праксе из земаља као што су Француска и Шведска²¹ и препоруком конференције о популационој динамици и одрживом развоју коју је организовала Економска комисија Уједињених нација за Европу на високом експертском и политичком нивоу октобра 2018. године у Женеви.²²

Први од два појединачна циља у оквиру посебног циља Стратегије – *усклађивање рада и родитељства*²³, односи се, пре свега, на успостављање родне равноправности на тржишту рада, док се други односи на домен збрињавања деце запослених родитеља. Реализација оба појединачна циља разрађена је посредством 16 мера, активности и механизма од којих се одређени део директно тиче економског оснаживања родитеља и потенцијалних родитеља, нарочито мајки, али све дефинисане мере имају јасно изражену тежњу ка снижавању психолошке цене подизања деце коју сnose родитељи. То чини јаку повезаност између два појединачна циља Стратегије подстицања рађања: *усклађивање рада и родитељства* (посебни циљ 2) и *снижавање психолошке цене родитељства* (посебни циљ 3).²⁴

Усклађивање рада и родитељства и одлука о рађању детета

Фактори који утичу на одлуку о рађању деце у савремено доба најчешће се објашњавају применом две теорије. То су микроекономска теорија фертилитета коју је у највећој мери

¹⁸ Влада Републике Србије, *Стратегија подстицања рађања* (Београд: Министарство рада и социјалне политике, 2008).

¹⁹ Кабинет министра без портфеља задуженог за демографију и популациону политику, *Усклађивање рада и родитељства* (Београд: Кабинет министра без портфеља задуженог за демографију и популациону политику, 2017).

²⁰ Tomáš Sobotka, *Reproductive Decision Making in a Micro-Macro Perspective (REPRO). Synthesis and Policy Implications* (Vienna: Austrian Academy of Sciences, 2011), 14.

²¹ Alica Wertheimer-Baletić, „Експлицитна и имплицитна популацијска политика у европским земљама“, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu* 4 (2006): 10 i 14.

²² Economic Commission for Europe, *Report of the Regional Conference on International Conference on Population and Development (ICPD)+25-Enabling Choices: Population Dynamics and Sustainable Development* (Geneva: UNECE, 2018), 7.

²³ Влада Републике Србије, *Стратегија подстицања рађања*, 22–31.

²⁴ *Ibid.*, 31–38.

развио Гари Бекер (Gary Becker) и теорија друге демографске транзиције Дирка Ј. ван де Каа (Dirk J. van de Kaa). Но, ми смо се определили да утицај родног аспекта на одлуку о родитељству разматрамо путем теорије планираног понашања на начин на који је она примењена у оквиру пројекта *Одлучивање о рађању у макро-микро перспективи* (акроним REPRO).²⁵ Теорију је поставио Ајзен (Ajzen) 1985. године.

У REPRO пројекту проучавано је како појединци доносе одлуке у вези са рађањем у окружењу у коме битишу, да би се боље разумела незадовољена потреба за децом (микрофеномен) и ниске стопе рађања (макрофеномен).²⁶ У том смислу је пројектни тим применио теорију планираног понашања на одређење намере појединца да има дете током следеће три године, и реализацију те намере. Према овом теоријском концепту, три фактора која директно утичу на репродуктивну намеру дефинисани су на следећи начин:

- Ставови или одговор на питање „Да ли би било добро или лоше за мене да имам дете током следеће три године?”
- Субјективне норме, односно перцепција норми или одговор на питање „Да ли други људи који су ми важни очекују од мене да имам дете током следеће три године?”
- Перцепција контроле фактора који су повезани са овом намером или одговор на питање „Да ли могу то урадити? Колико би то било лако (или тешко)?”

Ови фактори утичу и један на други. Репродуктивна намера на крају зависи од збира наведена три фактора и њихових релативних тежина. Остали фактори, укључујући спољне услове, преовладавајуће друштвене норме и индивидуалне карактеристике утичу само индиректно, преко ставова, субјективних норми и перцепције контроле понашања, на формирање репродуктивних намера. Реализација намере пак зависи од стварне контроле понашања, то јест од реалне финансијске ситуације, стамбених услова, здравља и слично појединца/пара.²⁷

Тим REPRO пројекта је навео да је потребан даљи рад на апликацији теорије планираног понашања на тему репродуктивних намера и њихове реализације. Такође је истакнуто да се теорија односи на планирано понашање, а да рађање деце није увек промишљено.²⁸ Чини се да остаје и отворено питање доношења и реализовања одлуке пара о рађању, односно усаглашавања ставова, субјективних норми и перцепција контроле понашања жене и мушкарца.

²⁵ Aart C. Liefbroer, Jane E. Kolobas, Dimitar Philipov and Icek Ajzen, “Reproductive Decision-Making in a Macro-Micro Perspective: A Conceptual Framework”, in *Reproductive Decision-Making in a Macro-Micro Perspective*, eds. Dimitar Philipov, Aart C. Liefbroer and Jane E. Kolobas (Dordrecht, Heidelberg, New York and London: Springer, 2015), 1–15.

²⁶ *Ibid.*, 2.

²⁷ *Ibid.*, 8–9.

²⁸ *Ibid.*, 10.

На исти начин, применом теорије планираног понашања, може се објаснити значај усклађивања рада и родитељства за намеру да се има дете и реализацију те намере. На пример, жене могу очекивати да ће њихова цена рађања детета бити нижа, то јест да ће лакше комбиновати посао и родитељство и/или важне друге активности и родитељство (ставови) и веровати да ће се лакше бринути о детету (перцепције контроле понашања) у условима доступности флексибилног радног времена или/и развијене мреже предшколских установа. Последишно ће јачати њихова намера да роде дете. Репродуктивне намере ће се пак лакше остварити уколико је усклађивање рада и родитељства у фокусу политике подршке породици у једној популацији.

Више циљева је условило спровођење истраживања које представљамо у овој студији. Набројаћемо их.

Први, утврђивање изазова у сфери усклађености рада и родитељства у нас.

Други, откривање потенцијалних простора за унапређење усклађености рада и родитељства на основу ставова и послодаваца и запослених родитеља са малом децом.

Треће, добијање налаза о здрављу, ризичном понашању и здравственој писмености запослених.

Четврто, подршка спровођењу актуелне Стратегије подстицања рађања на основу прикупљених података.

Организација истраживања

Фазе рада:

- дефинисање садржаја упитника за послодавце и запослене родитеље са децом предшколског и млађег школског узраста,
- избор узорка, израда апликација за унос података, и
- достављање информација о истраживању и упитника послодавцима и попуњавање упитника од стране послодавца и запослених родитеља.

Дефинисање садржаја упитника

У истраживању су учествовали и послодавци и запослени родитељи. У циљу прикупљања свих неопходних информација, а имајући у виду различите потребе, могућности и ставове послодаваца и запослених, припремљена су два упитника:

1. Упитник за послодавце, и
2. Упитник за запослене родитеље са децом предшколског и млађег школског узраста (до петог разреда основне школе).

Упитник за послодавца (Прилог 1), поред питања општег типа (укупан број запослених, број руководиоца, полна структура запослених), садржи следећа питања: да ли послодавци обезбеђују неку врсту финансијске помоћи запосленим родитељима, да ли су спремни да обезбеде финансијску помоћ уколико би заузврат добили одређене повластице од државе, да ли омогућавају, односно да ли су спремни да омогуће неки вид флексибилног радног времена за запослене родитеље мале деце, да ли су спремни да финансирају оснивање и рад предшколске установе и др. Део упитника односи се на постојање организационе јединице која се бави људским ресурсима, њиховим потребама, захтевима запослених и стратешким правцима деловања послодавца који се односе на усклађивање рада и родитељства.

Упитник за запосленог родитеља са децом предшколског и млађег школског узраста (до петог разреда основне школе) (Прилог 2) садржи укупно 37 питања и подељен је у четири дела. Питања из првог дела односила су се на: пол, старост, године радног стажа, руководеће радно место, школску спрему, брачни/партнерски статус, број деце (остварени и жељени број деце), године рођења деце и ставове запослених о флексибилном радном времену. Питања из другог дела су се односила на: смештај деце у предшколским установама (локација предшколске установе – постојећа и жељена), разлоге због којих дете не иде у предшколску установу, начин на који је организовано чување деце која не иду у предшколску установу, проблеме у вези са смештајем деце у предшколску установу и др. Трећи део упитника се односи на родитеље који имају дете/децу која иду у први, други, трећи и/или четврти разред

основне школе, док се последњи део упитника односио на субјективни став запослених родитеља о свом здрављу и процену ризичног понашања и здравствене просвећености анкетираних.

Избор узорка

У истраживању је примењен прост случајни узорак. Оквир за избор узорка били су послодавци – средња и велика привредна друштва која имају више од 50 запослених. Приликом одабира водило се рачуна да буду заступљени послодавци из општина и градова сва четири региона Републике Србије (Регион Војводине, Београдски регион, Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије). Током спровођења истраживања анкетирано је 27 послодаваца који запошљавају 14.103 лица, и 140 запослених родитеља који имају децу предшколског или млађег школског узраста (до петог разреда основне школе).

Достављање информација о истраживању и упитника послодавцима

Изабраним послодавцима достављено је писмо, односно обавештење о истраживању и о начину његовог спровођења, које је садржало и напомену да је учешће у истраживању добровољно и да ће се прикупљени подаци користити искључиво за побољшање постојећих и креирање нових мера популационе политике, тј. да се индивидуални подаци и ставови послодавца и запослених родитеља неће јавно износити ни објављивати.

Попуњавање упитника од стране послодавца и запослених родитеља

Упитник за послодавца могао се попунити у електронској форми, преко веб-адресе. Попуњавање Упитника за запослене родитеље са децом предшколског и млађег школског узраста (до петог разреда основне школе) организовали су послодавци који су својим радницима путем имејла проследили податке који су им неопходни за попуњавање електронског упитника. Попуњавање упитника организовано је током октобра и новембра 2020. године.

Током спровођења истраживања анкетирано је 27 послодаваца, који запошљавају 14.103 лица. Анализа података по полу показује да међу запосленима има више жена него мушкараца (7.593 жене и 6.420 мушкараца, односно 54,2% жена и 45,8% мушкараца). Међутим, уколико анализирамо податке о руководиоцима/менаџерима, полна структура је другачија. Мушкарци на руководећим радним местима чине 65,6% руководиоца/менаџера, док је удео жена на руководећим радним местима знатно мањи и износи 34,4%.

Финансијска помоћ запосленим родитељима

Први сет питања за послодавце односио се на организовану финансијску помоћ коју пружају запосленим родитељима како би на тај начин подржали родитељство.

Једнократну финансијску помоћ за рођење детета обезбеђује сваки трећи послодавац (33,3%). Највећи број послодаваца (око 67%) не обезбеђује ову врсту финансијске помоћи запосленим родитељима, али велики број њих (око 89%) спреман је да је обезбеди уз додатне пореске олакшице. Да ни убудуће неће бити у могућности да обезбеди финансијску помоћ родитељима при рођењу детета, иако би му била понуђена могућност пореског умањења, изјаснио се сваки десети послодавац.

Табела 1. Ставови послодаваца о једнократној финансијској помоћи за рођење детета (%)

Да ли Ваша компанија обезбеђује неку врсту финансијске помоћи или погодности запосленим родитељима са предшколском и млађом школском децом – једнократна финансијска помоћ за рођење детета			Спремност компаније да обезбеди једнократну финансијску помоћ за рођење детета уз пореске олакшице	
Да	33,3	→	Да	88,9
Не	66,7		Не	11,1
Укупно	100,0		Укупно	100,0

Једнократну финансијску помоћ за полазак детета у школу обезбеђује само 7,4% анкетираних послодавца. Већина послодаваца (око 93%) не обезбеђује ову врсту финансијске помоћи, али је 72% послодаваца у будућности спремно да уложи додатне напоре и обезбеди финансијска средства за помоћ родитељима када деца полазе у школу уколико би држава обезбедила мере стимулативне пореске политике.

Табела 2. Ставови послодаваца о једнократној финансијској помоћи за полазак детета у школу (%)

Да ли Ваша компанија обезбеђује неку врсту финансијске помоћи или погодности запосленим родитељима са предшколском и млађом школском децом – једнократна финансијска помоћ за полазак детета у школу			Спремност компаније да обезбеди једнократну финансијску помоћ за полазак детета у школу уз пореске олакшице	
Да	7,4	→	Да	72,0
Не	92,6		Не	28,0
Укупно	100,0		Укупно	100,0

Рефундирање трошкова за лечење детета заступљено је код око 59% анкетираних послодаваца. Иако изван број послодаваца не обезбеђује ову неопходну помоћ за родитеље у најтежим тренуцима, већина њих (око 82%) спремна је да убудуће предвиди део средстава и усмери у ову врсту помоћи запосленим родитељима уколико би и држава изразила спремност да путем пореских умањења стимулише послодавце, али и помогне запосленим родитељима ако им је потребна помоћ за лечење болесног детета.

Табела 3. Ставови послодаваца о финансијској помоћи за трошкове лечења детета (%)

Да ли Ваша компанија обезбеђује неку врсту финансијске помоћи или погодности запосленим родитељима са предшколском и млађом школском децом – финансијска помоћ за трошкове лечења детета			Спремност компаније да обезбеди финансијску помоћ за трошкове лечења детета уз пореске олакшице	
Да	59,3	→	Да	81,8
Не	40,7		Не	18,2
Укупно	100,0		Укупно	100,0

Флексибилно радно време

У савременом пословном свету флексибилно радно време је препознатљива категорија организације рада како послодаваца, тако и запослених лица. Одговорни послодавци су све чешће свесни чињенице да примена неког облика флексибилног радног времена има позитиван утицај на продуктивност рада запослених и непосредно утиче на боље пословне резултате. Само 18,5% анкетираних послодаваца обезбеђује клизно радно време као један од облика флексибилног радног времена за запослене родитеље са предшколском и млађом школском децом. Већина послодаваца не обезбеђује клизно радно време, али половина њих је спремна да убудуће обезбеди овај вид флексибилног радног ангажовања уколико процес рада то дозвољава.

Табела 4. Ставови послодаваца о клизном радном времену (%)

Да ли Ваша компанија обезбеђује неку врсту флексибилног радног времена за запослене родитеље са предшколском и млађом школском децом – клизно радно време			Спремност компаније да обезбеди клизно радно време	
Да	18,5	→	Да	50,0
Не	81,5		Не	50,0
Укупно	100,0		Укупно	100,0

Прерасподела радног времена (различити број сати рада по данима у току једне радне недеље) заступљена је код сваког другог послодавца. Већина послодаваца није препознала овај вид флексибилног радног ангажовања, који укључује и опцију „рада од куће“, веома заступљену током пандемије проузроковане вирусом Covid-19. Међутим, већина послодаваца (71,4%) који сада не обезбеђују овај вид флексибилног радног времена спремни су да убудуће обезбеде запосленим родитељима да организују своју радну активност како би ускладили радне и породичне обавезе.

Табела 5. Ставови послодаваца о прерасподели радног времена (%)

Да ли Ваша компанија обезбеђује неку врсту флексибилног радног времена за запослене родитеље са предшколском и млађом школском децом – прерасподела радног времена			Спремност компаније да обезбеди прерасподелу радног времена	
Да	48,1	→	Да	71,4
Не	51,9		Не	28,6
Укупно	100,0		Укупно	100,0

Опционо прихватање прековременог рада за родитеље са предшколском и млађом школском децом заступљено је код 44,4% послодаваца. Мало више од половине послодаваца који до сада нису пружали могућност избора прековременог рада за запослене родитеље спремно је да у наредном периоду организује прековремени рад уз могућност избора од стране запослених родитеља са малом децом и млађом школском децом.

Табела 6. Ставови послодаваца о опционом прихватању прековременог рада (%)

Да ли Ваша компанија обезбеђује неку врсту флексибилног радног времена за запослене родитеље са предшколском и млађом школском децом – опционо прихватање прековременог рада			Спремност компаније да обезбеди опционо прихватање прековременог рада	
Да	44,4	→	Да	53,3
Не	55,6		Не	46,7
Укупно	100,0		Укупно	100,0

На основу података прикупљених у истраживању, рад од куће као вид флексибилног радног времена препознат је као облик организације рада код 60% анкетираних послодаваца. Више од половине послодаваца (54,5%) који се тренутно нису организовали тако да њихови запослени могу да раде од куће спремни су да им убудуће понуде ову опцију завршавања својих радних задатака.

Табела 7. Ставови послодаваца о раду од куће (%)

Да ли Ваша компанија обезбеђује неку врсту флексибилног радног времена за запослене родитеље са предшколском и млађом школском децом – рад од куће			Спремност компаније да обезбеди опционо прихватање рада од куће	
Да	59,3	→	Да	54,5
Не	40,7		Не	45,5
Укупно	100,0		Укупно	100,0

Могућност избора смена најпримамљивији је вид флексибилног радног времена за послодавце уколико процес производње то дозвољава. Већина послодаваца (око 60%) потврдила је да својим запосленим дозвољавају могућност избора смена, што свакако олакшава запосленим родитељима да ускладе своје професионалне и породичне обавезе.

Табела 8. Ставови послодаваца о постојању могућности за избор смена (%)

Да ли Ваша компанија обезбеђује неку врсту флексибилног радног времена за запослене родитеље са предшколском и млађом школском децом – могућност избора смена			Спремност компаније да обезбеди могућност избора смена	
Да	59,3	→	Да	54,5
Не	40,7		Не	45,5
Укупно	100,0		Укупно	100,0

Активније укључивање очева у родитељство још није опште прихваћено у Републици Србији, без обзира на чињеницу да постоји правни оквир²⁹ којим се дефинише правни статус родитеља, облици финансијске подршке и услуга који стоје на располагању родитељима, право на одсуство са посла зарад чувања детета (родитељско одсуство) и др. Законским решењима се родно сензитивни однос према родитељству у Србији полако мења и поставља мушкарце у нове друштвене оквире, што потврђују и резултати спроведеног истраживања. Скоро сваки трећи послодавац (29,6%) изјаснио се да у његовој компанији постоје примери

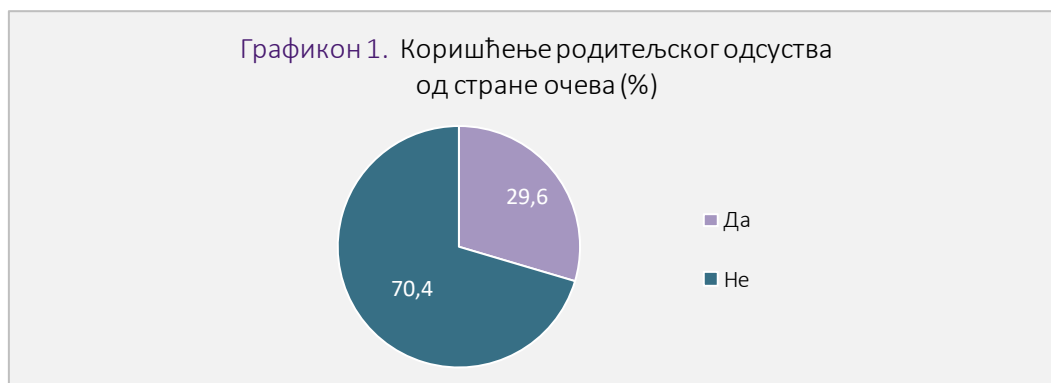
²⁹ Законом о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05, 61/05 и 54/09, члан 94).

коришћења родитељског одсуства од стране очева, што потврђује да нове генерације очева показују спремност да активније учествују у одговорној улози родитеља приликом одрастања.

Без обзира што родитељима на располагању стоје различите могућности које опредељују начин на који ће они организovati дневне обавезе, а нарочито како ће направити равнотежу између радних и породичних обавеза, породичне обавезе се углавном везују за мајке. Традиционална улога оца у нашем друштву се мења, мада је и даље главна улога при подизању детета још увек препуштена мајци и њеној организацији породичне и професионалне сфере живота.

Табела 9. Коришћење родитељског одсуства од стране очева (%)

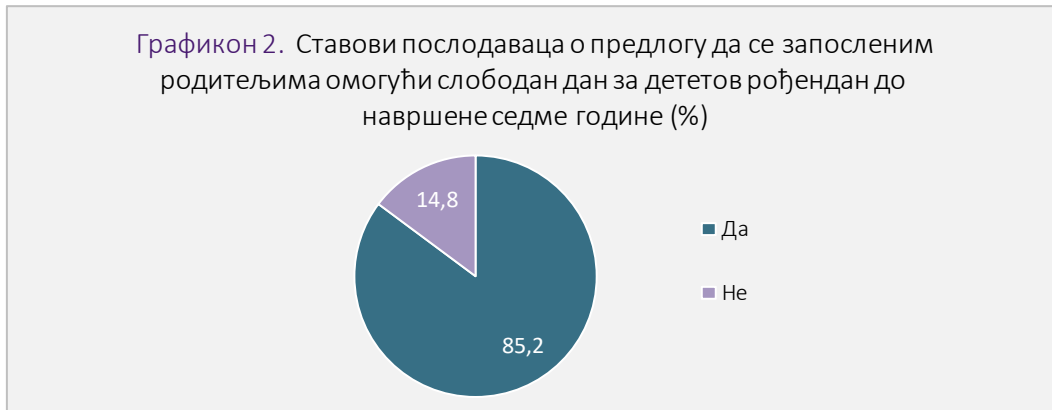
Да	29,6
Не	70,4
Укупно	100,0

Без обзира на постојање или непостојање законских решења за слободне дане на које родитељи имају право, велика већина послодаваца (85,2%) сагласна је са предлогом да родитељи могу да користе слободан дан за рођендан детета док дете не напуни седам година. Само 14,8% послодаваца је дало негативан одговор, тј. није показало спремност да подржи право родитеља на слободан дан за дететов рођендан.

Табела 10. Ставови послодаваца о предлогу да се запосленим родитељима омогући слободан дан за дететов рођендан до навршене седме године (%)

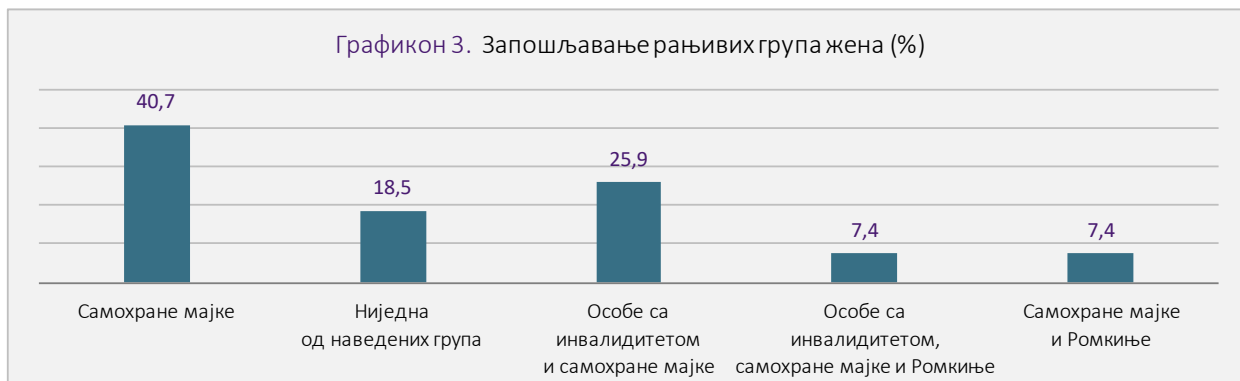
Да	85,2
Не	14,8
Укупно	100,0

Током спровођења истраживања прикупљани су и подаци о појединим рањивим групама жена, као што су: особе са инвалидитетом, самохране мајке и Ромкиње, чији је положај на тржишту рада и даље неповољан, што су потврдили и резултати истраживања. Према подацима истраживања, око 19% послодаваца не запошљава ниједну од наведених рањивих група. Самохране мајке запошљава највећи број послодаваца (40,7%), док сваки четврти послодавац (25,9%) запошљава особе са инвалидитетом и самохране мајке. Особе са инвалидитетом, самохране мајке и Ромкиње запошљава 7,4% послодаваца, а истоветан је и удео (7,4%) послодаваца који запошљавају самохране мајке и Ромкиње.

Табела 11. Запошљавање рањивих група жена (%)

Самохране мајке	40,7
Ниједна од наведених група	18,5
Особе са инвалидитетом и самохране мајке	25,9
Особе са инвалидитетом, самохране мајке и Ромкиње	7,4
Самохране мајке и Ромкиње	7,4
Укупно	100,0

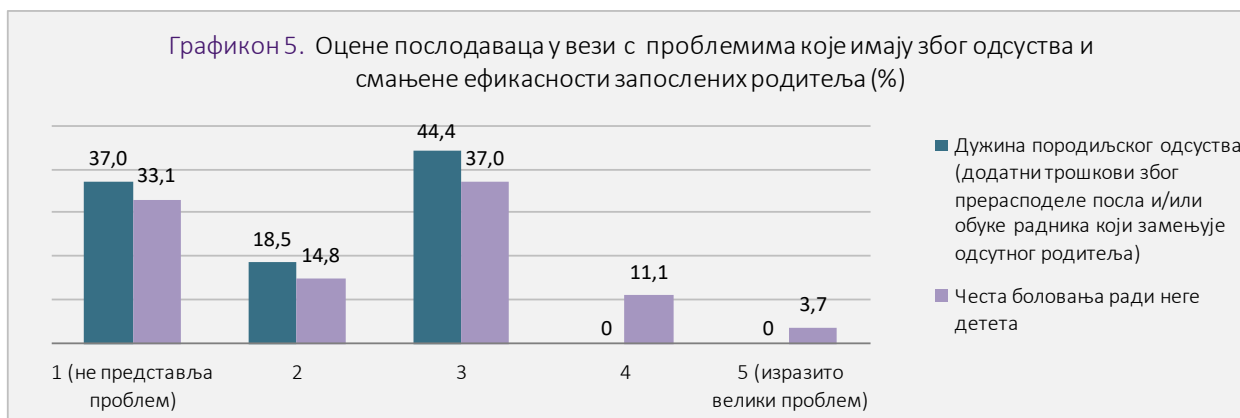
Приликом оцењивања утицаја запослених родитеља на успешно пословање компаније највећи број послодаваца (око 78%) сагласан је да су запослени родитељи додатно мотивисани да своје радне задатке обављају на високом нивоу. Овај податак показује да су послодавци препознали значај задовољних родитеља којима је дата могућност да остварују своје потребе и ускладе родитељство и радно, односно професионално ангажовање. Само 3,7% послодаваца није препознало значај запосленог родитеља за остваривање пословног резултата компаније.

Табела 12. Оцене послодаваца у вези с утицајем запослених родитеља на успешно пословање компаније (%)

1 – Нема посебних користи	3,7
2	3,7
3	14,8
4	33,3
5 – Има изразитих користи	44,4
Укупно	100,0

Истраживањем су прикупљене и информације о томе колико одсуство запослених родитеља због боловања утиче на пословне резултате послодавца. Сваки други послодавац (55,5%) сматра да дужина породилског одсуства не представља проблем за послодавца, док је 44% послодавца препознало породилско одсуство као изазов са којим се морају суочити и пронаћи начин за прерасподелу радних активности. Ниједан послодавац не сматра да породилска одсуства запослених мајки могу озбиљно угрозити процес производње и да за њих представљају озбиљан проблем.

Честа боловања ради неге детета ипак представљају већи изазов за послодавце. Свакако да су послодавци који имају већи број запослених жена у репродуктивном периоду (15–49) чешће суочени са овим проблемом и да за 51,8% (збир оцене 3–5) послодавца честа одсуства ипак представљају проблем у организацији рада. Сваки трећи послодавац (33,4%) изјаснио се да честа боловања не представљају проблем за остварење пословног резултата компаније.

Табела 13. Оцене послодавца у вези с проблемима које имају због одсуства и смањене ефикасности запослених родитеља (%)

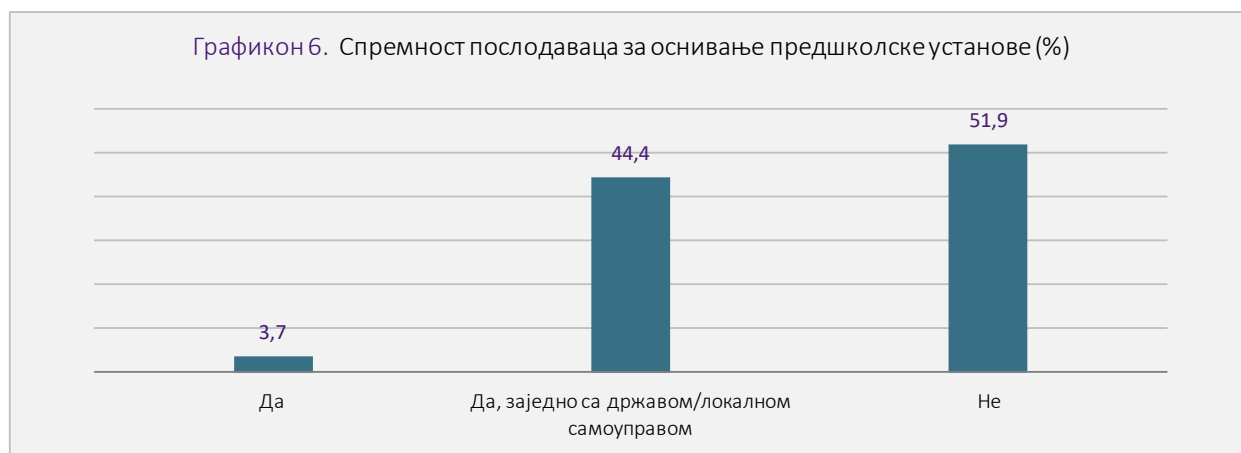
	Свега	1 (не представља проблем)	2	3	4	5 (изразито велики проблем)
Дужина породилског одсуства (додатни трошкови због прерасподеле посла и/или обуке радника који замењује одсутног родитеља)	100,0	37,0	18,5	44,4	-	-
Честа боловања ради неге детета	100,0	33,4	14,8	37,0	11,1	3,7

У Стратегији подстицања рађања³⁰ из 2018. године, у оквиру појединачног циља 2.2, Усклађивање рада и родитељства путем збрињавања деце запослених родитеља, препозната је идеја да послодавци отворе предшколске установе у оквиру своје компаније. Међутим, данас и даље постоји јасна потреба да се унапреде и повећају капацитети за збрињавање деце предшколског и млађег школског узраста (од првог до четвртог разреда основне школе) како би родитељи лакше ускладили радно и породично ангажовање.

Према подацима спроведеног истраживања, 51,9% послодаваца није спремно да учествује у оснивању предшколске установе, док је 44,4% изразило спремност да заједно са државом или локалном самоуправом учествује у оснивању предшколске установе. Да самостално подржи оснивање предшколске установе изјаснило се 3,7% послодаваца.

Табела 14. Спремност послодаваца за оснивање предшколске установе (%)

	Свега	Да	Да, заједно са државом/локалном самоуправом	Не
Укупно	100,0	3,7	44,4	51,9

Током спровођења истраживања послодавцима је постављено питање које се односи на стимулативне мере којима би они били додатно мотивисани да препознају изазове на пољу

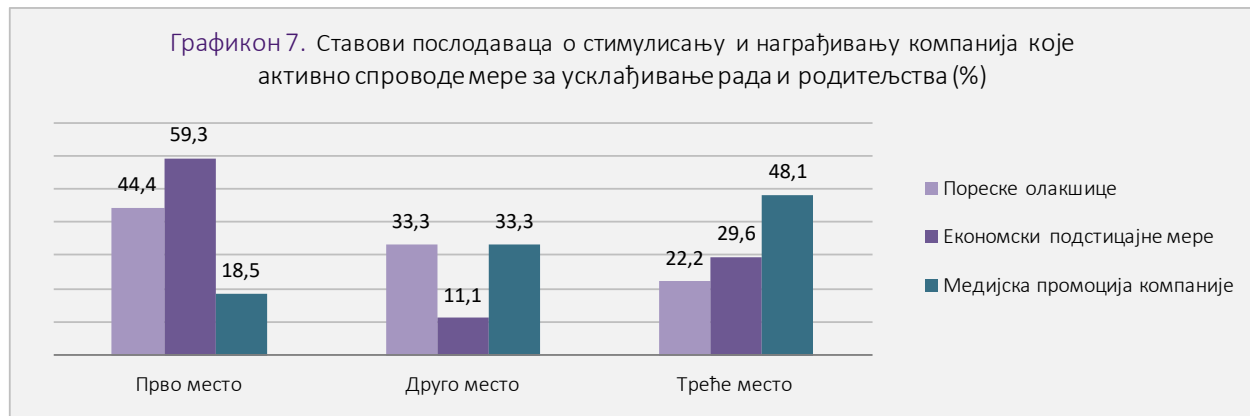
³⁰ Стратегија подстицања рађања („Службени гласник РС“, број 25/2018).

подстицања рађања и активно се укључе при усклађивању рада и родитељства својих запослених.

Највише послодаваца (59,3%) сматра да су економски подстицајне мере најприхватљивији вид стимулације за послодавце да се награде њихови напори за помоћ запосленим родитељима да ускладе радне и породичне обавезе. Такође, пореске олакшице од стране државе су високо рангиране међу послодавцима, и са овим избором подстицаја сагласно је 44,4% послодаваца. Мали број послодаваца (18,5%) препознао је активности у вези са медијском промоцијом компаније као награду за послодавце који су допринели да њихови запослени лакше ускладе родитељство и рад.

Табела 15. Ставови послодаваца о стимулисању и награђивању компанија које активно спроводе мере за усклађивање рада и родитељства (%)

	Пореске олакшице	Економски подстицајне мере	Медијска промоција компаније
Укупно	100,0	100,0	100,0
Прво место	44,4	59,3	18,5
Друго место	33,3	11,1	33,3
Треће место	22,2	29,6	48,1

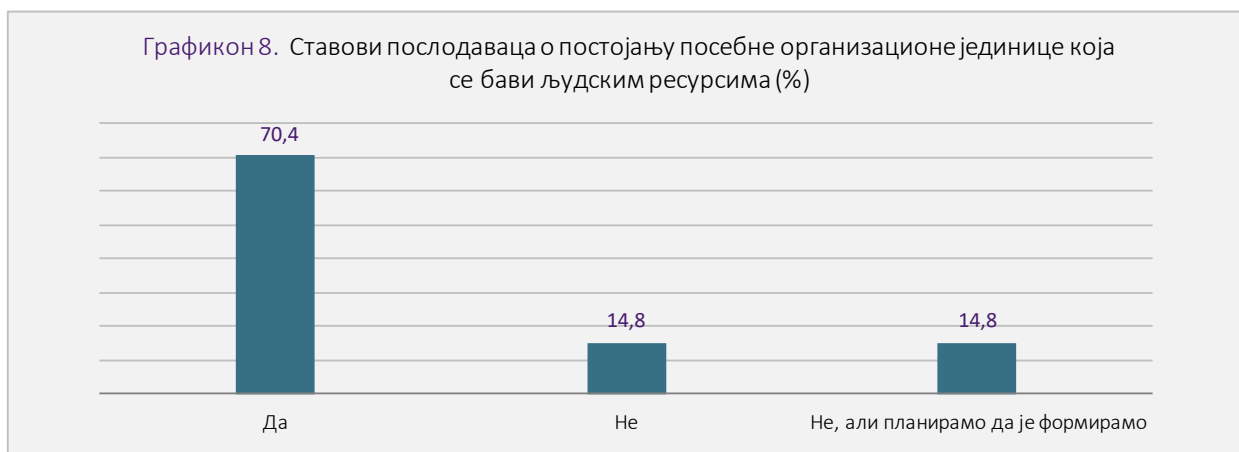

Како би успешни послодавци могли да одговоре на захтеве које имају запослени, неопходно је да димензију усклађивања рада и родитељства ставе у организациони оквир својих компанија, у оквиру стручних организационих јединица усмерених на потенцијал

људских ресурса. Највећи број послодаваца (70,4%) изјаснио се да у компанији постоји посебна организациона јединица која се бави квантитетом и квалитетом најбитнијег ресурса у компанији и која даје смернице и осмишљава мере и активности за одрживи развој људских ресурса на микронивоу. Око 14,8% послодаваца је изјавило да нема такву организациону јединицу, али да је спремно да је оформи, док исти проценат послодаваца нема јединицу за људске ресурсе и не планира да је формира.

Табела 16. Ставови послодаваца о постојању посебне организационе јединице која се бави људским ресурсима (%)

Да	70,4
Не	14,8
Не, али планирамо да је формирамо	14,8
Укупно	100,0

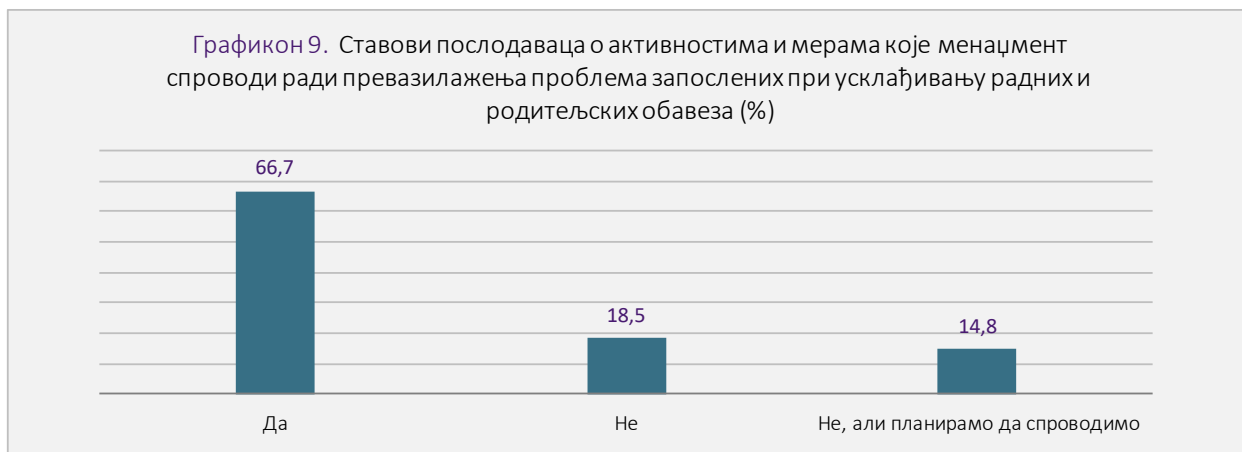

Највећи број послодаваца (66,7%) изјаснио се да спроводи активности и мере у вези са превазилажењем проблема које запослени родитељи имају при усклађивању радних и породичних обавеза. Око 15% послодаваца до сада није спроводило активности, али планира да ради на томе, док 18,5% послодаваца не спроводи активности на овом пољу.

Табела 17. Ставови послодаваца о активностима и мерама које менаџмент спроводи у вези са превазилажењем проблема запослених при усклађивању радних и родитељских обавеза (%)

Да	66,7
Не	18,5
Не, али планирамо да спроводимо	14,8
Укупно	100,0

Графикон 9. Ставови послодаваца о активностима и мерама које менаџмент спроводи ради превазилажења проблема запослених при усклађивању радних и родитељских обавеза (%)

Старост и пол

Од укупног броја запослених у компанијама који су учествовали у анкети 37,9% су мушкарци, а 63,1% су жене, што је доминантна структура према полу у корист жена. Њихова просечна старост износи око 39 година, при чему су мушкарци у просеку за око годину дана старији од жена. Највећи број анкетираних (око 49%) јесу лица старости између 30 и 39 година. Удео запослених који имају 40 и више година износи око 47%, док је удео млађих од 30 година 4,3%.

Табела 18. Запослени по полу и старости (%)

	Свега	Старост			Просечна старост
		испод 30 год.	30–39	40 и више год.	
Укупно	100,0	4,3	48,6	47,1	38,8
Мушко	100,0	1,9	49,1	49,1	39,3
Женско	100,0	5,7	48,3	46,0	38,5

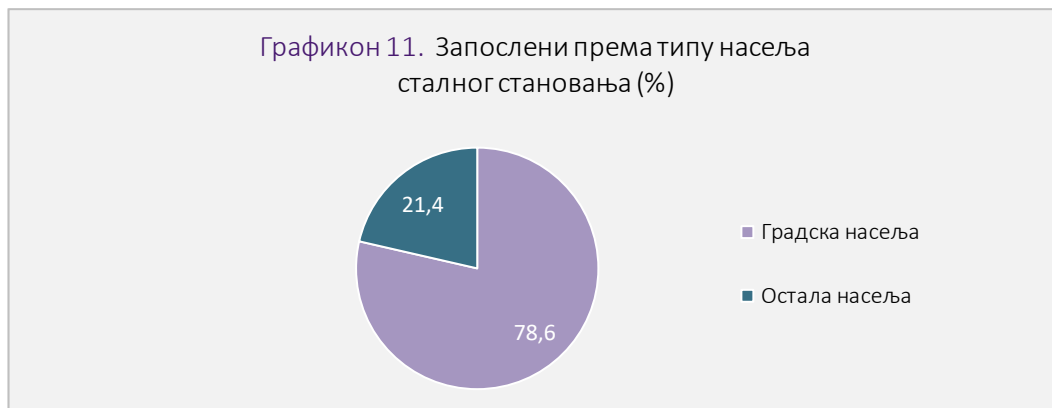
Тип насеља

Највећи број анкетираних лица (78,6%) живи у градским насељима, док 21,4% има место сталног становања у осталим насељима. Посматрано према полу, већи је удео жена које живе у градским насељима у односу на мушкарце.

Табела 19. Запослени према полу и типу насеља становања (%)

Пол	Тип насеља становања		
	укупно	градска насеља	остала насеља
Укупно	100,0	78,6	21,4
Мушки	100,0	77,4	22,6
Женски	100,0	79,3	20,7

Графикон 11. Запослени према типу насеља сталног становања (%)

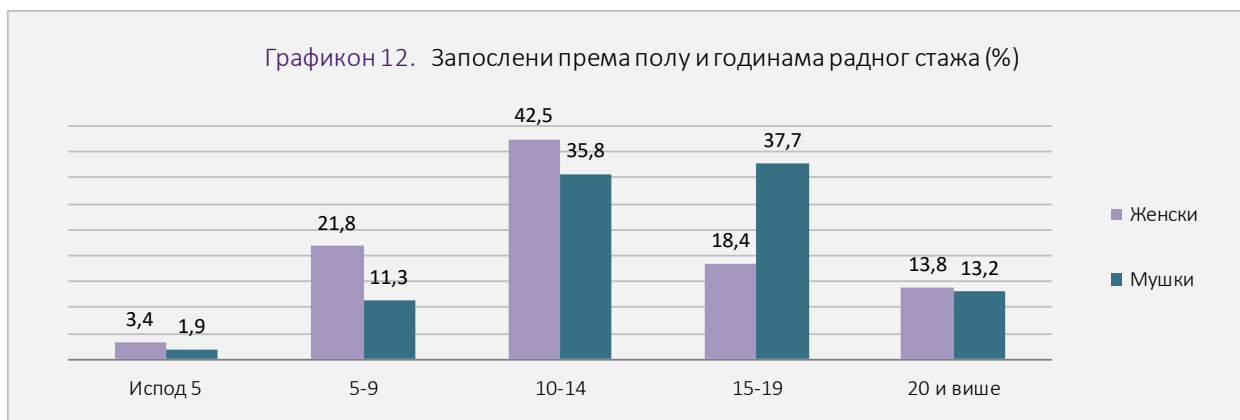

Радни стаж

Просечна дужина радног стажа испитаника износи око 13 година. Највећи број запослених има између 10 и 14 година радног стажа (40%), следе запослени са стажом од 15 до 19 година (око 18%), а затим запослени са 5–9 година стажа, док је удео лица са мање од 5 година стажа око 3%, а запослених који раде 20 или више година чине 13,6%. Посматрано према полу, највећи удео запослених жена је од 10 до 14 година радног стажа, док су запослени мушкарци највише заступљени са радним искуством 15–19 година. Удео жена (3,4%) са мање од 5 година радног стажа је знатно већи него код мушкараца (1,9%).

Табела 20. Запослени према полу и годинама радног стажа (%)

Пол	Године радног стажа					
	укупно	испод 5 год.	5–9	10–14	15–19	20 и више год.
Укупно	100,0	2,9	17,9	40,0	25,7	13,6
Мушки	100,0	1,9	11,3	35,8	37,7	13,2
Женски	100,0	3,4	21,8	42,5	18,4	13,8

Највиша завршена школа

Највећи број анкетираних лица има завршену вишу и високу и школу (51,4%), затим следе лица са завршеном средњом школом (око 28%), потом са завршеним мастером или магистратуром (19,3%), док је најмањи удео анкетираних родитеља са основном школом (0,7%), што је истоветни удео и лица са докторатом. Посматрано према полу, жене које су учествовале у истраживању имају бољу образовну структуру у односу на мушкарце. У градским насељима знатно је већи удео запослених родитеља са високом школом и завршеним мастером/магистратуром и докторатом од запослених родитеља који живе у осталим насељима.

Табела 21. Запослени према типу насеља становања, полу и највишој завршеној школи (%)

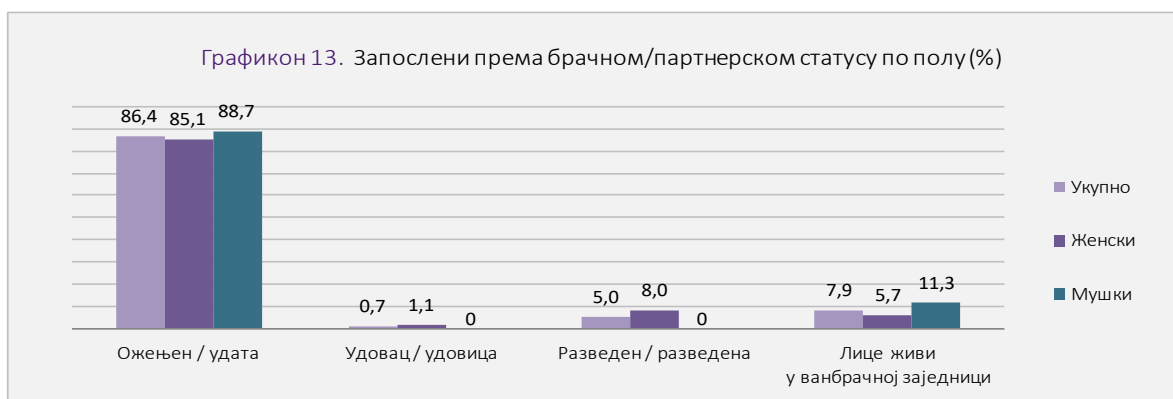
Тип насеља становања/пол	Највиша завршена школа							
	укупно	основна школа	средња школа	виша школа	висока школа	мастер/магистратура	докторат	
Укупно	укупно	100,0	0,7	27,9	5,0	46,4	19,3	0,7
	мушки	100,0	-	37,7	3,8	37,7	18,9	1,9
	женски	100,0	1,1	21,8	5,7	51,7	19,5	-
Градска насеља	свега	100,0	-	20,9	3,6	51,8	22,7	0,9
	мушки	100,0	-	31,7	4,9	39,0	22,0	2,4
	женски	100,0	-	14,5	2,9	59,4	23,2	-
Остала насеља	свега	100,0	3,3	53,3	10,0	26,7	6,7	-
	мушки	100,0	-	58,3	-	33,3	8,3	-
	женски	100,0	5,6	50,0	16,7	22,2	5,6	-

Брачни статус

Највећи број анкетираних родитеља је у браку (86,4%). Разведени/разведене чине 5% анкетираних родитеља, док су 7,9% анкетираних лица која живе у ванбрачној заједници. Незнатан број анкетираних су удовци/удовице.

Табела 22. Запослени према брачном/партнерском статусу, по полу (%)

Пол	Брачни/партнерски статус				
	укупно	ожењен/удата	удовац/удовица	разведен/разведена	лице живи у ванбрачној заједници
Укупно	100,0	86,4	0,7	5,0	7,9
Мушки	100,0	88,7	-	-	11,3
Женски	100,0	85,1	1,1	8,0	5,7

Број деце

Остварен број деце

Једно дете има сваки други запослен родитељ, 55% анкетираних, 24,3% има двоје деце, а троје деце има око 21% анкетираних. Више од троје деце нема ниједан анкетирани родитељ.

Табела 23. Запослени према оствареном броју деце (%)

	Број деце		
Укупно	1	2	3
100,0	55,0	24,3	20,7

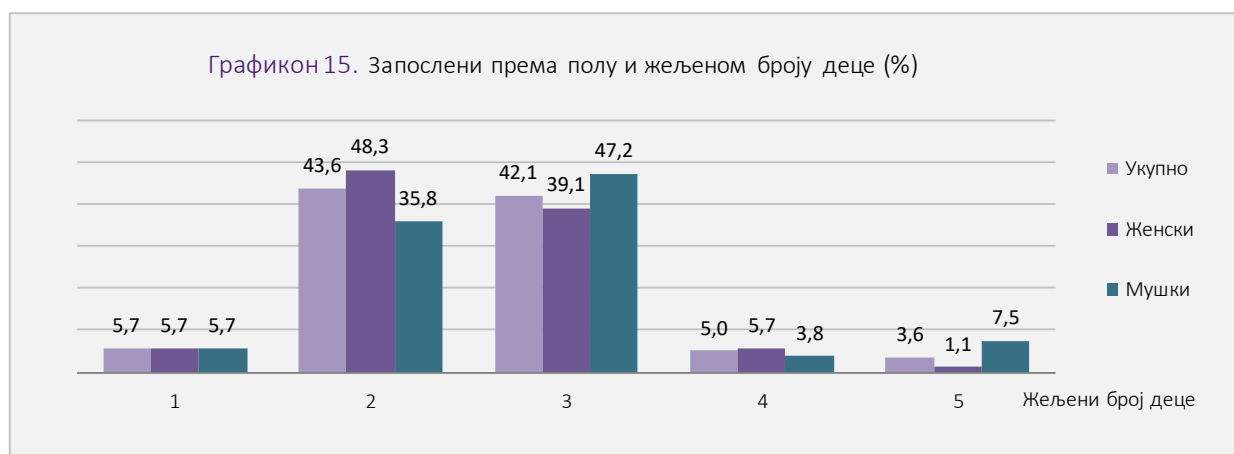

Жељени број деце

Највећи број запослених (око 44%) изјаснио се да су желели да имају двоје деце. Посматрано према полу, и мушкарци и жене су се јасно декларисали да желе двоје или троје деце. Четврто дете жели да има 5,7% анкетираних жена, док је неостварена жеља 7,5% мушкараца пето дете. Само једно дете желео је да има исти број жена и мушкараца који су учествовали у истраживању.

Табела 24. Запослени према полу и жељеном броју деце (%)

Пол	Жељени број деце					
	укупно	1	2	3	4	5
Укупно	100,0	5,7	43,6	42,1	5,0	3,6
Мушки	100,0	5,7	35,8	47,2	3,8	7,5
Женски	100,0	5,7	48,3	39,1	5,7	1,1

Највећи број испитаника са једним дететом желео је да има најмање двоје деце (48,1%), сваки трећи желео је да има троје деце, док је више од троје деце желело да има 9,1%. Сваки други испитаник који има двоје деце желео је да има двоје деце. Око 47% родитеља са двоје деце желело је да има троје деце, а око 3% анкетираних је желело четворо деце. Троје деце је остварило и желело 55% анкетираних. Око 7% оних који имају троје деце желело је да има четворо, а 7% анкетираних је желело да има и петоро деце. Око 30% анкетираних који имају троје деце планирали (желели) су да имају мање од троје деце.

Табела 25. Остварени и жељени број деце запослених (%)

Остварен број деце	Колико деце сте желели да имате					
	укупно	1	2	3	4	5
Број деце – укупно	100,0	5,7	43,6	42,1	5,0	3,6
1	100,0	7,8	48,1	35,1	5,2	3,9
2	100,0	-	50,0	47,1	2,9	-
3	100,0	6,9	24,1	55,2	6,9	6,9

Да су разлози материјалне природе најбитнији да се оствари жељени број деце сагласно је 33,7% анкетираних родитеља, док 39,1% запослених сматра да разлози материјалне природе нису битни да би се остварио жељени број деце. Удео анкетираних који имају став између ове две тврдње је 27,2%. У градским насељима анкетирани родитељи (45,3%) сматрају да материјални разлози нису препрека за рађање жељеног броја деце, док је у осталим насељима тог става око 12% анкетираних. У осталим насељима око 53% анкетираних верује да су разлози материјалне природе веома битни за рађање жељеног броја деце.

Посматрано према типу насеља, 43,6% анкетираних родитеља у градским насељима желели су да имају двоје деце, а затим следе родитељи који су желели да имају троје деце (42,1%). Око 4% родитеља који живе у граду желело је да има једно дете. У осталим насељима 13,3% анкетираних лица је изразило жељу да има само једно дете. Највећи број родитеља који живе у осталим насељима размишљао је о двоје или троје деце. Већи број деце од троје желело је да има 13,3% анкетираних родитеља који живе у осталим насељима, док је у урбаним насељима то била жеља 7,3% анкетираних родитеља.

Табела 26. Ставови анкетираних према жељеном броју деце, по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Колико деце сте желели да имате					
	укупно	1	2	3	4	5
Укупно	100,0	5,7	43,6	42,1	5,0	3,6
Градска насеља	100,0	3,6	43,6	45,5	5,5	1,8
Остала насеља	100,0	13,3	43,3	30,0	3,3	10,0

Табела 27. Разлози због којих није остварен жељени број деце по типу насеља становања (разлози материјалне природе) (%)

Тип насеља становања	Уколико се број деце разликује од жељеног броја деце, који разлози су утицали да остварен број деце не буде једнак жељеном – разлози материјалне природе			
	укупно	1 (најбитнији)	2	3 (најмање битан)
Укупно	100,0	33,7	27,2	39,1
Градска насеља	100,0	29,3	25,3	45,3
Остала насеља	100,0	52,9	35,3	11,8

Да су разлози нематеријалне природе најбитнији да се оствари жељени број деце сматра сваки четврти родитељ, док 39% њих сматра да су разлози нематеријалне природе најмање битни.

Табела 28. Разлози због којих није остварен жељени број деце по типу насеља становања (разлози нематеријалне природе) (%)

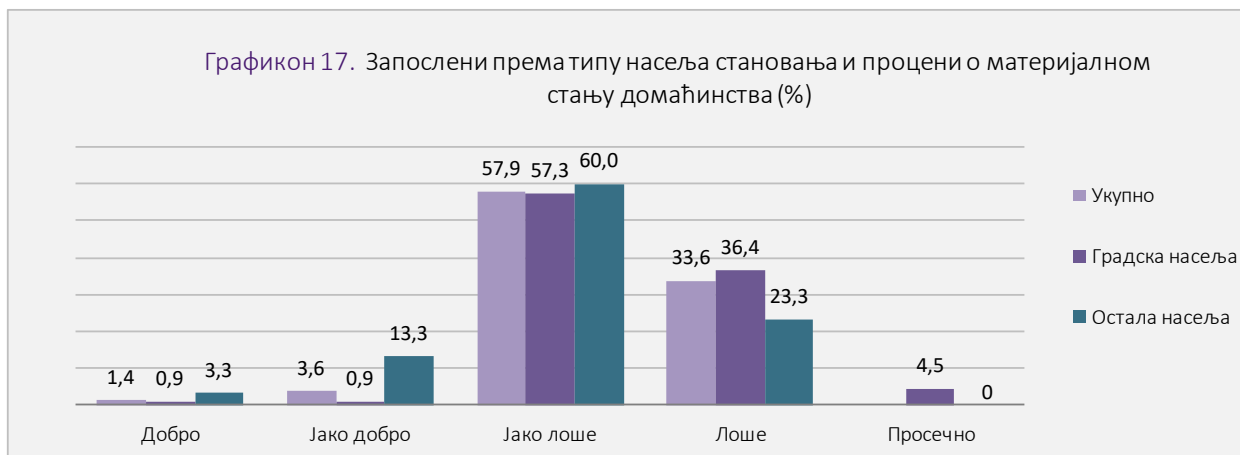
Тип насеља становања	Уколико се број деце разликује од жељеног броја деце, који разлози су утицали да остварен број деце није једнак жељеном – разлози нематеријалне природе			
	укупно	1 (најбитнији)	2	3 (најмање битан)
Укупно	100,0	25,0	35,9	39,1
Градска насеља	100,0	25,3	34,7	40,0
Остала насеља	100,0	23,5	41,2	35,3

Материјално стање запослених

Највећи број испитаника проценио је да је материјално стање његовог домаћинства јако лоше (око 58%) или лоше (око 34%). Посматрано према типу насеља, највећа разлика између градских и осталих насеља присутна је код става анкетираних да је материјално стање њихових домаћинстава јако добро. Овај став подржава 13,3% анкетираних у осталим насељима, док је само 0,9% анкетираних у градским насељима сагласно са овом тврдњом.

Табела 29. Запослени према типу насеља становања и процени о материјалном стању домаћинства (%)

Тип насеља становања	Материјално стање домаћинства					
	укупно	добро	јако добро	јако лоше	лоше	просечно
Укупно	100,0	1,4	3,6	57,9	33,6	
Градска насеља	100,0	0,9	0,9	57,3	36,4	4,5
Остала насеља	100,0	3,3	13,3	60,0	23,3	-

Ставови запослених о темама у вези са усклађивањем рада и родитељства

Клизно радно време

Приликом оцењивања значаја различитих видова флексибилног радног времена за усклађивање рада и родитељства, највећи број запослених је од свих понуђених опција највишом оценом оценио „клизно радно време”. Највећи број испитаника (85%) сматра да клизно радно време значајно (збир оцене 3–5) доприноси лакшем усклађивању професионалних и приватних – породичних обавеза и остваривању максимума на свим пољима живота и рада. Посматрано према типу насеља становања, у осталим насељима 16,7% запослених родитеља није препознало клизно радно време као могућност да лакше ускладе рад и родитељство.

Испитаници који су подржали овај вид флексибилног радног времена наводе да им такво радно време одговара, јер могу раније да изађу са посла и да се посвете деци и породици, али и да могу лакше да организују чување деце или старијих чланова свог домаћинства. Такође, клизно радно време је веома погодно за свакодневно одвођење и преузимање деце из предшколске установе или школе, нарочито у ситуацији када оба запослена родитеља могу да користе овај тип флексибилног радног времена.

Табела 30. Оцене запослених – допринос различитих видова флексибилног радног времена (клизно радно време) лакшем усклађивању професионалних и приватних обавеза по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Да ли би, по Вашем мишљењу, неки од видова флексибилног радног времена допринео лакшем усклађивању професионалних и приватних обавеза запослених родитеља – клизно радно време					
	укупно	1 (нема значаја)	2	3	4	5 (највећи значај)
Укупно	100,0	12,9	2,1	19,3	22,1	43,6
Градска насеља	100,0	11,8	2,7	16,4	21,8	47,3
Остала насеља	100,0	16,7	-	30,0	23,3	30,0

Прерасподела радног времена

Сваки трећи анкетирани родитељ сматра да је прерасподела радног времена од највећег значаја за усклађивање радних и породичних обавеза, јер тако могу да проводе више времена

с децом, односно могу лакше да организују чување деце предшколског и млађег школског узраста. Сваки четврти анкетирани родитељ и у градским и у осталим насељима није препознао значај овог вида флексибилног радног времена.

Табела 31. Оцене запослених – допринос различитих видова флексибилног радног времена (прерасподела радног времена) лакшем усклађивању професионалних и приватних обавеза по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Да ли би, по Вашем мишљењу, неки од видова флексибилног радног времена допринео лакшем усклађивању професионалних и приватних обавеза запослених родитеља - прерасподела радног времена					
	укупно	1 (нема значаја)	2	3	4	5 (највећи значај)
Укупно	100,0	25,0	5,7	17,9	18,6	32,9
Градска насеља	100,0	24,5	5,5	16,4	20,0	33,6
Остала насеља	100,0	26,7	6,7	23,3	13,3	30,0

Рад од куће

Рад од куће је у последње време веома актуелан модел флексибилног радног времена (због новонастале ситуације изазване пандемијом коронавируса) и веома је прихватљив за преко 39% испитаника. Свакако треба имати на уму да неки запослени у свим компанијама нису у могућности да раде од куће због природе посла који обављају. Препознате предности рада од куће су да омогућава да се више времена проведе са децом, чување деце, добро организовање времена и за рад и за бригу о детету и сл. Већина родитеља 77,1% (збир оцене 3-5) подржава рад од куће као облик флексибилног радног времена који ће им омогућити лакше усклађивање рада и родитељства уз све изазове које са собом носи. Сваки пети испитаник не сматра да му рад од куће може обезбедити пуни допринос на пољу рада и родитељства.

Табела 32. Оцене запослених – допринос различитих видова флексибилног радног времена (рад од куће) лакшем усклађивању професионалних и приватних обавеза по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Да ли би, по Вашем мишљењу, неки од видова флексибилног радног времена допринео лакшем усклађивању професионалних и приватних обавеза запослених родитеља - рад од куће					
	укупно	1 (нема значаја)	2	3	4	5 (највећи значај)

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

Укупно	100,0	20,0	2,9	22,1	15,7	39,3
Градска насеља	100,0	20,0	3,6	17,3	17,3	41,8
Остала насеља	100,0	20,0	-	40,0	10,0	30,0

Могућност избора смена

Око 36% анкетираних родитеља и у градским и у осталим насељима сматра да је веома важна могућност избора рада у сменама, ако процес рада и систематизовано радно место то дозвољава. Тиме се обезбеђује организација рада између супружника и веће укључивање очева у чување детета, бригу о њему и „присуство“ у свим периодима његовог одрастања.

Табела 33. Оцене запослених – допринос различитих видова флексибилног радног времена (могућност избора смена) лакшем усклађивању професионалних и приватних обавеза по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Да ли би, по Вашем мишљењу, неки од видова флексибилног радног времена допринео лакшем усклађивању професионалних и приватних обавеза запослених родитеља - могућност избора смене					
	укупно	1 (нема значаја)	2	3	4	5 (највећи значај)
Укупно	100,0	30,7	4,3	12,9	16,4	35,7
Градска насеља	100,0	30,9	4,5	12,7	16,4	35,5
Остала насеља	100,0	30,0	3,3	13,3	16,7	36,7

Опционо прихватање прековременог рада

Сама могућност да запослени родитељи могу да одаберу прековремени рад говори нам о активном укључивању послодавца у сагледавање изазова око усклађивања рада и родитељства и остваривање обостране користи, како за послодавца, тако и за запосленог родитеља који има мало дете/децу. Већина анкетираних (64,3%, збир оцене 3-5) подржава постојање ове могућности флексибилног радног времена у циљу усклађивања радних и породичних обавеза. Опционо прихватање прековременог рада је значајније за запослене који живе у руралним срединама.

Табела 34. Оцене запослених – допринос различитих видова флексибилног радног времена (опционо прихватање прековременог рада) лакшем усклађивању професионалних и приватних обавеза по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Да ли би, по Вашем мишљењу, неки од видова флексибилног радног времена допринео лакшем усклађивању професионалних и приватних обавеза запослених родитеља – опционо прихватање прековременог рада					
	укупно	1 (нема значаја)	2	3	4	5 (највећи значај)
Укупно	100,0	30,0	5,7	15,7	21,4	27,2
Градска насеља	100,0	32,7	6,4	14,5	20,9	25,5
Остала насеља	100,0	20,0	3,3	20,0	23,3	33,3

Свакако да одговорни послодавци треба да иницирају успостављање неких видова флексибилног радног времена како би се родитељима олакшало усклађивање радних и професионалних обавеза, а у исто време повећали задовољство и продуктивност у раду, што директно као последицу има и веће приходе и задовољнијег послодавца.

Колика је потреба за флексибилним радним временом најбоље говори податак да би око 88% анкетираних предност при одабиру новог посла дали фирми која запосленима омогућава неки од видова флексибилног радног времена. То би учинило чак 97% запослених родитеља који не живе у градским насељима.

Табела 35. Оцене запослених – утицај флексибилног радног времена на одлуку о прихватању новог посла по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Да ли бисте при избору новог посла дали предност послодавцу који би Вам омогућио флексибилан распоред радног времена?		
	укупно	да	не
Укупно	100,0	87,9	12,1
Градска насеља	100,0	85,5	14,5
Остала насеља	100,0	96,7	3,3

Скоро сви анкетирани родитељи (око 96%) у потпуности су сагласни да запослени који имају децу предшколског и млађег школског узраста треба да имају посебне погодности које омогућавају запосленим родитељима да лакше ускладе своје породичне и радне обавезе. Родитељи који живе у руралним срединама у потпуности подржавају ову тврдњу.

Табела 36. Ставови запослених о томе да ли треба да постоје посебне погодности за родитеље мале деце како би им било олакшано усклађивање породичних и радних обавеза према типу насеља становања (%)

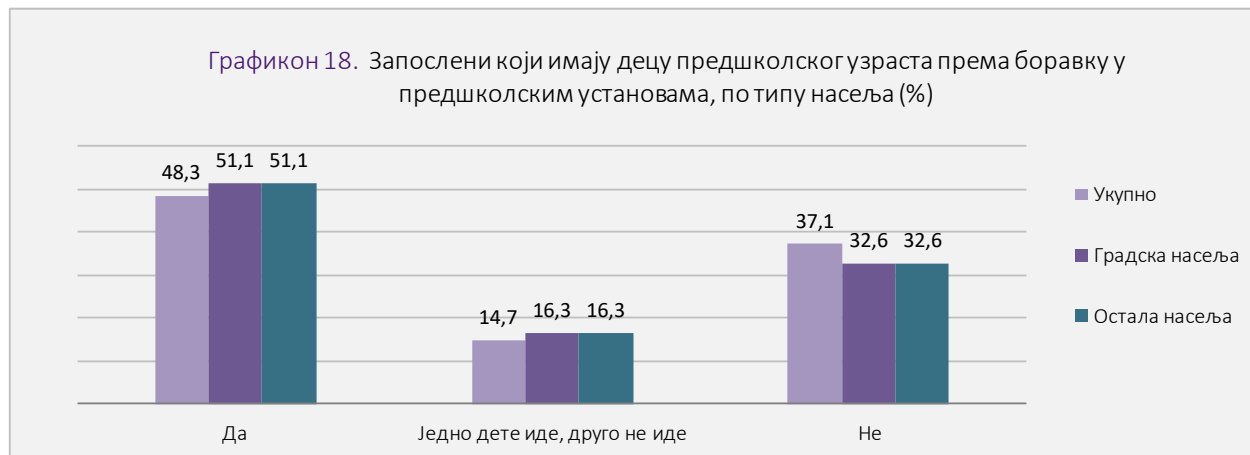
Тип насеља становања	Да ли, по Вашем мишљењу, треба да постоје посебне погодности које омогућавају запосленим родитељима који имају децу предшколског и млађег школског узраста да лакше ускладе своје породичне и радне обавезе?		
	укупно	да	не
Укупно	100,0	96,4	3,6
Градска насеља	100,0	95,5	4,5
Остала насеља	100,0	100,0	0,0

Ставови запослених родитеља који имају децу предшколског узраста

Међу анкетираним лицима која имају децу предшколског узраста око 63% чине родитељи чија деца иду у предшколску установу и свега 37% родитеља који организују чување деце на други начин. Да дете не иде у предшколску установу изабрао је сваки трећи родитељ и у урбаним и руралним насељима.

Табела 37. Запослени који имају децу предшколског узраста према боравку у предшколским установама, по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Да ли Ваше дете иде у предшколску установу?			
	укупно	да	једно дете иде, друго не иде	не
Укупно	100,0	48,3	14,7	37,1
Градска насеља	100,0	51,1	16,3	32,6
Остала насеља	100,0	51,1	16,3	32,6

Локација предшколске установе

Највећи број анкетираних родитеља који имају децу предшколског узраста изабрали су васпитно-образовну установу која се налази у близини стана/куће (71,2%). Разлог за то је боља организација одвођења/довођења деце, предност приликом уписа у предшколску установу зато што дете живи на тој територији, наставак образовања на истој територији, познавање околине и сл. Око 14% родитеља одводи дете у предшколску установу која се налази у близини фирме у којој ради један од родитеља. За избор предшколске установе која се налази на некој другој локацији одлучило се 15% запослених родитеља.

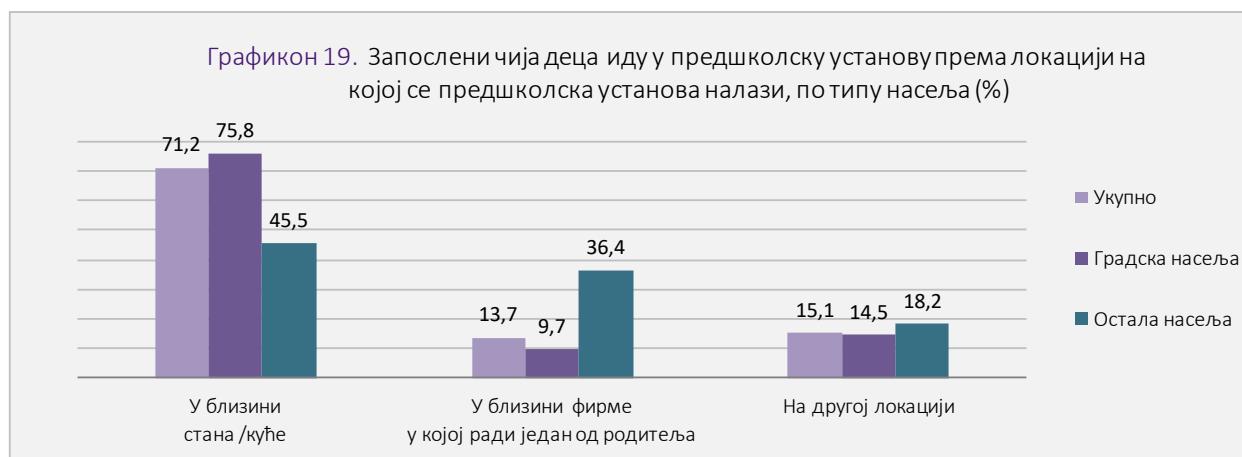
Посматрано према типу насеља становања анкетираних родитеља, разлика је јасно изражена када је посредни избор локације предшколске установе. Родитељима који живе у градским насељима највише одговара да дете воде у предшколску установу која је у близини стана/куће (око 76%), док сваки десети родитељ води дете у предшколску установу која је у близини фирме у којој ради један од родитеља. Насупрот томе, 36,4% родитеља који живе у

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

руралним срединама одводе децу у предшколску установу која је у близини фирме у којој ради један од родитеља, док 45,5% родитеља одводи децу у предшколску установу која је у близини места становања.

Табела 38. Запослени чија деца иду у предшколску установу према локацији на којој се предшколска установа налази, по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Локација на којој се предшколска установа налази			
	укупно	у близини стана/куће	у близини фирме у којој ради један од родитеља	на другој локацији
Укупно	100,0	71,2	13,7	15,1
Градска насеља	100,0	75,8	9,7	14,5
Остала насеља	100,0	45,5	36,4	18,2

Највећем броју запослених родитеља (око 84%) одговара постојећа локација предшколске установе у коју воде децу, што је јасно изражено у осталим насељима у којима живе анкетирани родитељи. У градским насељима сваки десети родитељ је изјавио да би му више одговарало да дете иде у предшколску установу која је у близини фирме у којој ради један од родитеља. Родитељима који живе и руралним срединама у потпуности одговара локација предшколске установе у којој дете борави.

Табела 39. Запослени родитељи према локацији предшколске установе која би им више одговарала, по типу насеља становања (%)

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

Тип насеља становања	Локација ПУ која би више одговарала			
	укупно	одговара ми постојећа локација	у близини стана/куће	у близини фирме у којој ради један од родитеља
Укупно	100,0	83,9	7,1	8,9
Градска насеља	100,0	80,9	8,5	10,6
Остала насеља	100,0	100,0	-	-

Од укупног броја анкетираних родитеља чија деца не иду у предшколску установу већина родитеља (око 79%) навела је да им у овом моменту више одговара други начин чувања деце. У градским насељима разлог зашто деца не иду у предшколску установу произлази из чињенице да нема довољно предшколских установа, а самим тим ни довољно места за сву децу (навело 13,3% анкетираних). У осталим насељима разлог зашто дете не иде у предшколску установу је тај што родитељи немају довољно финансијских средстава да плате боравак детета у предшколској установи (навело 23,1% анкетираних).

Табела 40. Запослени родитељи према разлозима због којих дете/деца не иду у предшколску установу, по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Зашто Ваше дете не иде у предшколску установу?			
	укупно	нема места у предшколској установи	немам довољно финансијских средстава	више ми одговара други начин чувања детета
Укупно	100,0	9,3	11,6	79,1
Градска насеља	100,0	13,3	6,7	80,0
Остала насеља	100,0	-	23,1	76,9

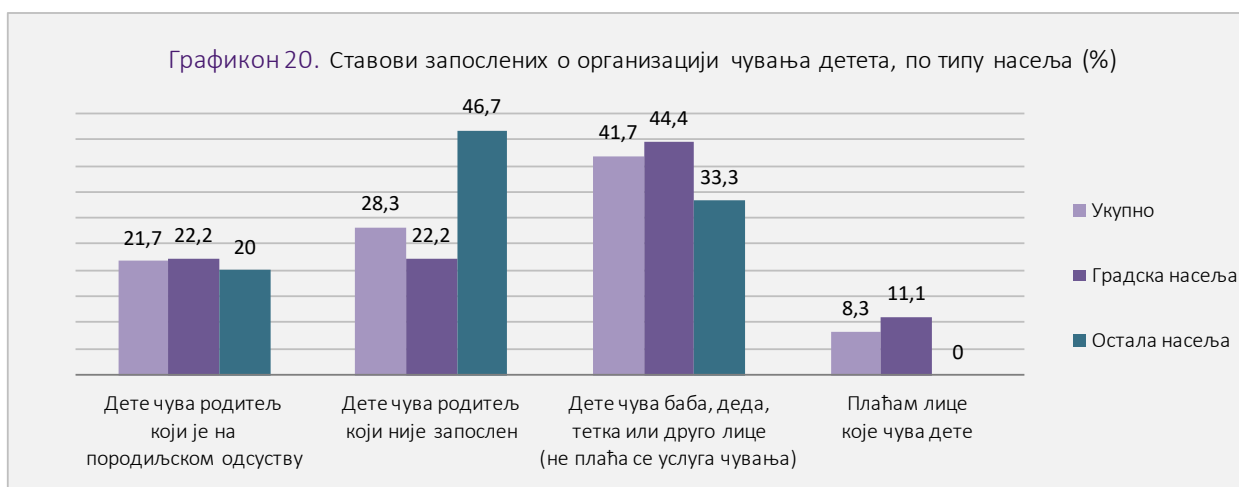
Децу (41,7%) која не иду у предшколску установу најчешће чувају баба, деда, тетка или друго лице. Око 28% запослених изјавило је да децу чува родитељ који није запослен. Овај вид организације чувања деце је доминантан у осталим насељима. Свега 8,3% запослених плаћа лице које чува дете, и то само у градским насељима.

Табела 41. Ставови запослених о организацији чувања детета по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	На који начин сте организовали чување детета/деце?				
	укупно	дете чува родитељ који је на породичном	дете чува родитељ који није запослен	дете чува баба, деда, тетка или друго лице (не	плаћам лице које чува дете

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

		одсуству		плаћа се услуга чувања)	
Укупно	100,0	21,7	28,3	41,7	8,3
Градска насеља	100,0	22,2	22,2	44,4	11,1
Остала насеља	100,0	20,0	46,7	33,3	-

На основу оцене запослених родитеља у вези с проблемима са смештањем деце у предшколску установу може се закључити да за готово исти број анкетираних неусклађеност радног времена предшколске установе и фирме не представља проблем или представља изразито велики проблем (31,9% према 28,4%).

Табела 42. Оцене запослених родитеља – проблеми у вези са смештајем/боравком деце у предшколској установи – неусклађеност радног времена предшколске установе и фирме по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Који су, по Вашем мишљењу, највећи проблеми које имају родитељи у вези са смештајем детета у предшколску установу – неусклађеност радног времена предшколске установе и фирме?					
	укупно	1 (не представља ми проблем)	2	3	4	5 (изразито велики проблем)
Укупно	100,0	31,9	13,8	11,2	14,7	28,4
Градска насеља	100,0	32,6	13,0	13,0	13,0	28,3
Остала насеља	100,0	29,2	16,7	4,2	20,8	29,2

Превелик број деце у групи у предшколској установи је велики и изразито велики проблем за 55,2% (збир оцене 4-5) родитеља и у градским и у осталим насељима.

Табела 43. Оцене запослених родитеља – проблеми у вези са смештајем/боравком деце у предшколској установи – превелик број деце у групи, према типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Који су, по Вашем мишљењу, највећи проблеми које имају родитељи у вези са смештајем детета у предшколску установу – превелик број деце у групи?					
	укупно	1 (не представља ми проблем)	2	3	4	5 (изразито велики проблем)
Укупно	100,0	17,2	12,9	14,7	19,0	36,2
Градска насеља	100,0	16,3	13,0	15,2	16,3	39,1
Остала насеља	100,0	20,8	12,5	12,5	29,2	25,0

Више од половине анкетираних родитеља (53,5%, збир оцене 1-2) задовољно је квалитетом образовно-васпитног програма у предшколској установи, док 22,4% (збир оцене 4-5) анкетираних родитеља оцењује квалитет тог програма као велики или изразито велики проблем.

Табела 44. Оцене запослених родитеља – проблеми у вези са смештајем/боравком деце у предшколској установи – незадовољавајући квалитет образовно-васпитног програма, према типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Који су, по Вашем мишљењу, највећи проблеми које имају родитељи у вези са смештајем детета у предшколску установу – незадовољавајући квалитет образовно-васпитног програма?					
	укупно	1 (не представља ми проблем)	2	3	4	5 (изразито велики проблем)
Укупно	100,0	38,8	14,7	24,1	9,5	12,9
Градска насеља	100,0	42,4	13,0	23,9	7,6	13,0
Остала насеља	100,0	25,0	20,8	25,0	16,7	12,5

Више од половине (56%, збир оцене 1-2) анкетираних родитеља сматра да су услови смештаја задовољавајући и да не представљају проблем или представљају мали проблем приликом боравка деце у предшколској установи. Сваки четврти анкетирани родитељ у осталим насељима (25%, збир оцене 4-5) сматра да су услови смештаја у предшколској установи велики и изразито велики проблем.

Табела 45. Оцене запослених родитеља – проблеми у вези са смештајем/боравком деце у предшколској установи – незадовољавајући услови смештаја по типу насеља становања (%)

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

Тип насеља становања	Који су, по Вашем мишљењу, највећи проблеми које имају родитељи у вези са смештајем детета у предшколску установу – незадовољавајући услови смештаја?					
	укупно	1 (не представља ми проблем)	2	3	4	5 (изразито велики проблем)
Укупно	100,0	31,0	25,0	26,7	9,5	7,8
Градска насеља	100,0	31,5	25,0	28,3	7,6	7,6
Остала насеља	100,0	29,2	25,0	20,8	16,7	8,3

Цена смештаја за 58,6% (збир оцене 1-2) анкетираних родитеља не представља значајан проблем приликом смештаја детета у предшколској установи, док је за сваког петог родитеља цена смештаја висока и представља велики и изразито велики проблем.

Табела 46. Оцене запослених родитеља – проблеми у вези са смештајем/боравком деце у предшколској установи – висока цена смештаја, према типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Који су, по Вашем мишљењу, највећи проблеми које имају родитељи у вези са смештајем детета у предшколску установу – висока цена смештаја?					
	укупно	1 (не представља ми проблем)	2	3	4	5 (изразито велики проблем)
Укупно	100,0	42,2	16,4	20,7	6,9	13,8
Градска насеља	100,0	41,3	16,3	21,7	5,4	15,2
Остала насеља	100,0	45,8	16,7	16,7	12,5	8,3

Скоро две трећине запослених родитеља (67,2%) сматра да би постојање предшколске установе која би била лоцирана у оквиру фирме у којој раде или у њеној непосредној близини знатно олакшало усклађивање радних и породичних обавеза.

Табела 47. Оцена запослених родитеља – ако би у оквиру фирме или у њеној близини била отворена предшколска установа у коју би ишло Ваше дете, да ли би Вам то знатно олакшало усклађивање рада и родитељства, по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Ако би у оквиру фирме или у њеној близини била отворена предшколска установа у коју би ишло Ваше дете, да ли би Вам то знатно олакшало усклађивање рада и родитељства?		
	укупно	да	Не
Укупно	100,0	67,2	32,8
Градска насеља	100,0	64,1	35,9
Остала насеља	100,0	79,2	20,8

Највећи број родитеља (око 86%) задовољан је локацијом предшколске установе у коју иде њихово дете. Мали број родитеља (5%) чија деца иду у предшколску установу близу стана/куће одредили би се за предшколску установу у близини фирме у којој ради један од родитеља. Сваки десети родитељ чије дете иде у предшколску установу близу радном месту, уколико би постојала могућност, преместио би га у предшколску установу у близини стана/куће.

Сви анкетирани родитељи који живе у осталим насељима су у потпуности задовољни постојећом локацијом предшколске установе и не би је мењали ни убудуће.

Табела 48. Ставови родитеља о постојећој локацији предшколске установе и оне која би родитељима највише одговарала према типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Која локација предшколске установе би Вам више одговарала?				
	укупно	одговара ми постојећа локација	у близини стана/куће	у близини фирме у којој ради један од родитеља	
Укупно	Укупно	100,0	85,7	7,1	7,1
	У близини стана/куће	100,0	95,0	-	5,0
	У близини фирме у којој ради један од родитеља	100,0	88,9	11,1	-
	На другој локацији	100,0	28,6	42,9	28,6
Градска насеља	Укупно	100,0	83,0	8,5	8,5
	У близини стана/куће	100,0	94,4	-	5,6
	У близини фирме у којој ради један од родитеља	100,0	80,0	20,0	-
	На другој локацији	100,0	16,7	50,0	33,3
Остала насеља	Укупно	100,0	100,0	-	-
	У близини стана/куће	100,0	100,0	-	-
	У близини фирме у којој ради један од родитеља	100,0	100,0	-	-
	На другој локацији	100,0	100,0	-	-

Запослени родитељи са децом млађег школског узраста

Организација чувања детета млађег школског узраста током одсуства из школе је изазов са којим се суочавају запослени родитељи. Већина родитеља ослања се у тој ситуацији на помоћ најближе родбине (21,1%), или дете чува мајка или отац који не раде (17,1%). Они који немају могућност да болесно дете оставе на чување најближем сроднику или брачном партнеру одлучују се да користе боловање (14,5%). Остали родитељи сналазе се на различите начине и комбинују различите могућности да брину о болесном детету. Када је дете скоро сваког трећег запосленог који станује у осталим насељима болесно чува га неко од родбине (31,3%) или други родитељ (25%) који не ради. Уколико не постоји та могућност, запослени користе боловање (18,8%) како би се бринули о болесном детету млађег школског узраста.

Табела 49. Запослени родитељи према начину на који организују чување детета млађег школског узраста током болести, по типу насеља становања (%)

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

	Тип насеља становања		
	укупно	градска насеља	остала насеља
Укупно	100,0	100,0	100,0
Користим боловање	14,5	13,3	18,8
Користим годишњи одмор	2,6	1,7	6,3
Чува га мајка/отац	17,1	15,0	25,0
Чува га неко од родбине	21,1	18,3	31,3
Ангажујем друго лице које плаћам	2,6	3,3	-
Користим боловање, користим годишњи одмор	3,9	5,0	-
Користим боловање, чува га мајка/отац	1,3	1,7	-
Користим боловање, чува га неко од родбине	1,3	1,7	-
Користим годишњи одмор, чува га мајка/отац	7,9	10,0	-
Користим годишњи одмор, чува га неко од родбине	5,3	5,0	6,3
Користим годишњи одмор, ангажујем друго лице које плаћам	1,3	1,7	-
Чува га мајка/отац, чува га неко од родбине	1,3	1,7	-
Чува га неко од родбине, ангажујем друго лице које плаћам	2,6	3,3	-
Користим боловање, користим годишњи одмор, чува га мајка/отац	7,9	8,3	6,3
Користим боловање, користим годишњи одмор, чува га неко од родбине	5,3	5,0	6,3
Користим боловање, чува га мајка/отац, чува га неко од родбине	3,9	5,0	-

На питање о томе како одсуство с посла због деце утиче на професионално напредовање највећи број родитеља (46,1%) изјавио је да се труди да што мање одсуствује са посла и да то што имају малу децу не би требало да утиче на њихово напредовање. С друге стране, родитељи се углавном слажу да честа одсуствовања с посла због деце негативно утичу на финансије, односно на породични буџет. Око 7% родитеља је навело да честа одсуства због болести деце ипак утичу на њихово напредовање на послу.

Табела 50. Оцена запослених родитеља – утицај одсуства због родитељских обавеза на професионално ангажовање према типу насеља и полу (%)

Тип насеља становања/пол	Како одсуство ради родитељских обавеза утиче на Ваше професионално ангажовање?

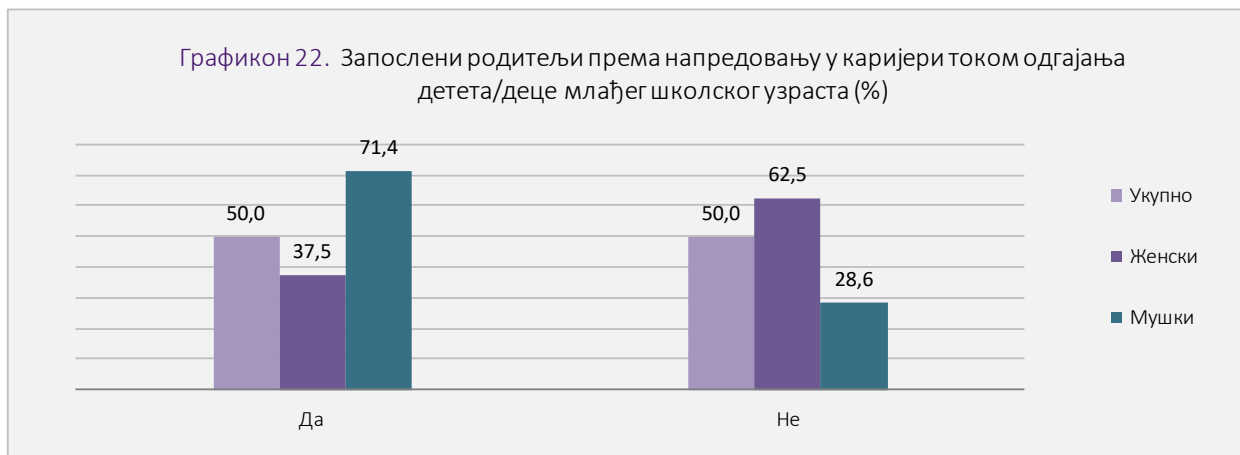
АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

		укупно	не утиче на напредовање на послу	утиче на напредовање на послу	утиче на финансијски губитак	нешто друго
Укупно	укупно	100,0	46,1	6,6	22,4	25,0
	мушки	100,0	57,1	7,1	17,9	17,9
	женски	100,0	39,6	6,3	25,0	29,2
Градска насеља	укупно	100,0	51,7	5,0	21,7	21,7
	мушки	100,0	65,0	-	20,0	15,0
	женски	100,0	45,0	7,5	22,5	25,0
Остала насеља	укупно	100,0	25,0	12,5	25,0	37,5
	мушки	100,0	37,5	25,0	12,5	25,0
	женски	100,0	12,5	-	37,5	50,0

Према резултатима истраживања, напредовање у каријери док су имали мало дете била је привилегија сваког другог анкетираниог родитеља. Посматрано према полу, то је далеко чешће искуство мушкараца, што се може објаснити и чешћим одсуством мајки уколико је дете било болесно или због других разлога који су захтевали веће ангажовање мајке у породичним обавезама. Одговарајући удели су 71,4% према 37,5%.

Табела 51. Запослени родитељи према напредовању у каријери током одгајања детета/деце млађег школског узраста и полу (%)

Пол	Да ли сте напредовали у каријери док сте имали дете млађег школског узраста?		
	укупно	да	не
Укупно	100,0	50,0	50,0
Мушки	100,0	71,4	28,6
Женски	100,0	37,5	62,5

Са сличним проблемима као и када су деца болесна суочавају се родитељи и кад су деца на распусту, и то нарочито током летњег распуста. Најчешће се чување деце организује на следеће начине: дете чува најближа родбина, затим распуст проводи са једним од родитеља или родитељи користе годишњи одмор током летњег распуста. У ретким ситуацијама, родитељи су принуђени да помоћ око чувања деце потраже од неког другог лица. Помоћ запосленима током школских распуста и у руралним срединама у знатној мери пружа родбина, али и други родитељ.

Табела 52. Организација чувања детета/деце млађег школског узраста током школских распуста по типу насеља становања (%)

	Тип насеља становања		
	укупно	градска насеља	остала насеља
Укупно	100,0	100,0	100,0
Користим годишњи одмор	6,6	6,7	6,3
Чува га мајка/отац	25,0	20,0	43,8
Чува га неко од родбине	27,6	25,0	37,5
Ангажујем друго лице које плаћам	2,6	3,3	-
Користим годишњи одмор, чува га мајка/отац	3,9	5,0	-
Користим годишњи одмор, чува га неко од родбине	14,5	16,7	6,3
Чува га мајка/отац, чува га неко од родбине	3,9	3,3	6,3
Користим годишњи одмор, чува га мајка/отац, чува га неко од родбине	6,6	8,3	-
Користим годишњи одмор, чува га мајка/отац, ангажујем друго лице које плаћам	9,2	11,7	-

Посматрано према типу насеља, не постоје знатније разлике у организацији чувања детета/деце током школских распуста. Истиче се да су родбина или други родитељ значајнија

подршка запосленима приликом чувања деце током школских распуста у руралним него у градским срединама, док је разноликост комбиновања решења у овој ситуацији више заступљена у градским него у осталим насељима.

Око 58% (збир оцена 4-5) анкетираних родитеља је нагласило да би постојање институционалног решења за боравак деце током школског распуста имало велики и изузетан значај за решавање проблема које имају родитељи деце млађег школског узраста. Решење за део проблема може се тражити у оквиру постојећих институционалних капацитета предшколских и школских установа уз обезбеђење додатних финансијских средстава од стране локалне самоуправе или државе, посебно у руралним срединама.

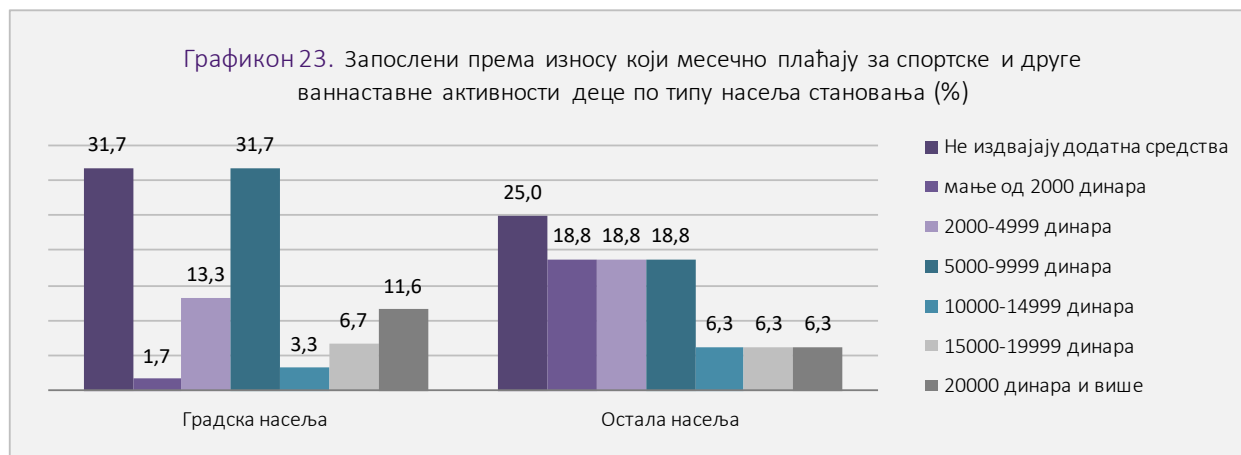
Табела 53. Ставови родитеља о постојању институционалног решења за боравак деце током школских распуста по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Колико би значило уколико би постојало институционално решење за боравак деце током школских распуста?					
	укупно	1 (нема посебног значаја)	2	3	4	5 (има изузетан значај)
Укупно	100,0	23,7	3,9	14,5	17,1	40,8
Градска насеља	100,0	26,7	5,0	10,0	16,7	41,7
Остала насеља	100,0	12,5	0,0	31,3	18,8	37,5

У савременим условима живота, рада и подизања деце, родитељи имају велике трошкове који додатно оптерећују њихов буџет, а који су саставни део одгајања деце. Резултати истраживања су потврдили да 70% анкетираних имају месечне издатке за ваннаставне активности деце. Највећи број (29%) родитеља месечно издваја од 5 до 10 хиљада динара за додатне ваннаставне активности, око 15% анкетираних од 2 до 5 хиљада динара, док 21% родитеља издваја више од 10 хиљада динара из породичног буџета за ваннаставне активности деце у току једног месеца. У градским насељима родитељи имају веће месечно оптерећење у апсолутном износу за ваннаставне активности него што је то случај у осталим насељима.

Табела 54. Запослени према износу који месечно плаћају за спортске и друге ваннаставне активности деце по типу насеља становања (%)

	Тип насеља становања		
	укупно	градска насеља	остала насеља
Укупно	100,0	100,0	100,0
Не издвајају додатна средства	30,3	31,7	25,0
мање од 2000 динара	5,3	1,7	18,8
2000–4999	14,5	13,3	18,8
5000–9999	28,9	31,7	18,8
10000–14999	3,9	3,3	6,3
15000–19999	6,6	6,7	6,3
20000 динара и више	10,5	11,6	6,3

Финансијско умањење или бесплатно коришћење додатних спортских и других ваннаставних активности знатно би помогло родитељима да смање додатне трошкове из породичног буџета, и то нарочито онима који имају више од једног детета. Родитељи, у највећој мери, сматрају да би најбоље решење било да се спортске и друге ваннаставне активности организују бесплатно у оквиру школе, као и да углавном локална самоуправа сама или заједно са државом или неким другим треба да помогне у финансирању различитих активности за децу и да за те намене треба унапред одредити средства у буџету локалне самоуправе.

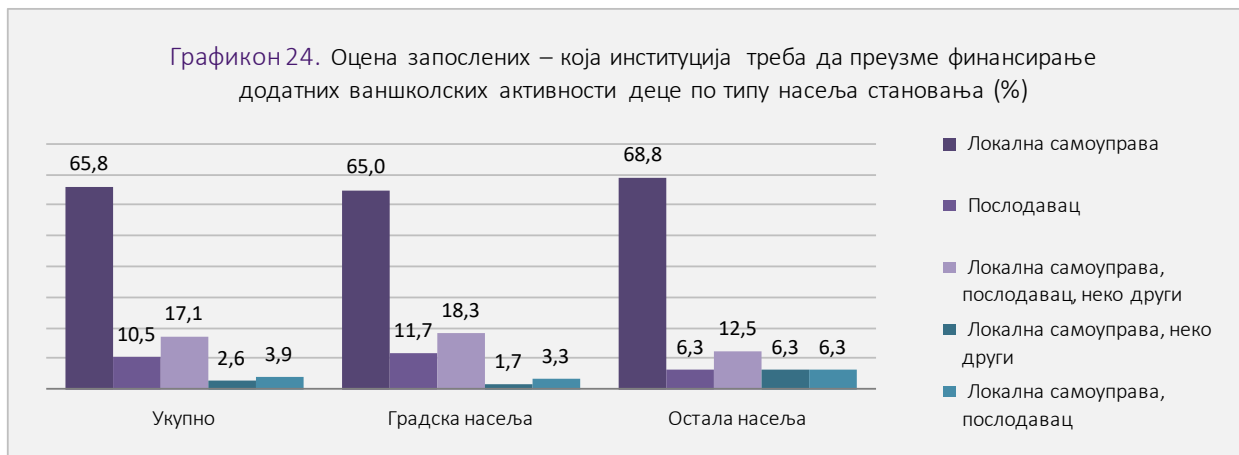
АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

У додатним коментарима поједини родитељи су истакли да поред спорта и ваннаставних активности у оквиру школе треба да се организују бесплатни додатни часови из појединих предмета како родитељи не би морали да плаћају приватне учитеље.

Табела 55. Оцена запослених – која институција треба да преузме финансирање додатних ваншколских активности деце по типу насеља становања (%)

Тип насеља становања	Која институција би требало да преузме финансирање додатних ваншколских активности деце?					
	укупно	локална самоуправа	послодавац	локална самоуправа, послодавац, неко други	локална самоуправа, неко други	локална самоуправа, послодавац
Укупно	100,0	65,8	10,5	17,1	2,6	3,9
Градска насеља	100,0	65,0	11,7	18,3	1,7	3,3
Остала насеља	100,0	68,8	6,3	12,5	6,3	6,3

Графикон 24. Оцена запослених – која институција треба да преузме финансирање додатних ваншколских активности деце по типу насеља становања (%)

Здравље, ризично понашање и здравствена писменост

Истраживање је обезбедило поуздане информације о односу према здрављу запослених са малом децом. Отварање ове теме је наметнуло глобално суочавање са пандемијом изазваном корона вирусом, али и значај очувања и унапређења здравља, укључујући репродуктивно здравље, за ублажавање кризе рађања у Србији. Као што је већ подвучено, један од посебних циљева актуелне Стратегије подстицања рађања дефинисан је као очување и унапређење репродуктивног здравља (четврти посебни циљ).

Већина запослених родитеља (95%) сматра да им је здравље просечно или добро (50% своје здравље процењује као просечно, док 45% анкетираних своје здравље процењује као добро). Посматрано према типу насеља, већи број запослених родитеља који живе у руралним насељима сматра да им је здравље лоше у односу на анкетираних који живе у градским насељима.

Табела 56. Самопроцена сопственог здравља запослених родитеља по полу и типу насеља становања (%)

Како бисте оценили своје здравље у целини?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Лоше	5,0	3,8	5,7	2,7	2,4	2,9	13,3	8,3	16,7
Просечно	50,0	45,3	52,9	48,2	36,6	55,1	56,7	75,0	44,4
Добро	45,0	50,9	41,4	49,1	61,0	42,0	30,0	16,7	38,9

Око 43% запослених родитеља је посетило лекара у последња 3 месеца, према 45,7% запослених родитеља који нису били код лекара у том периоду. Сваки десети испитаник је био код лекара пре више од 3 месеца. Лекара су више посетили запослени родитељи који живе у осталим насељима него анкетирани из градских средина.

Табела 57. Запослени који су посетили лекара по типу насеља становања (%)

Да ли сте у току последња 3	Тип насеља становања

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

месеца били код лекара?	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Да	42,9	32,1	49,4	40,9	24,4	50,7	50,0	58,3	44,4
Био/била сам пре више од 3 месеца	11,4	13,2	10,3	10,9	14,6	8,7	13,3	8,3	16,7
Нисам био/била	45,7	54,7	40,2	48,2	61,0	40,6	36,7	33,3	38,9

Охрабрује чињеница да је сваки други запослен родитељ који је ишао код лекара као разлог посете навео превентивни преглед. Посматрано према полу, превентивни преглед је доминантан код женске популације и у урбаним и у руралним срединама. С обзиром да је реч о млађој популацији, хроничне болести су најмање заступљене на ранг лествици разлога посете лекару. Поред превентивних прегледа и лечење акутних болести је битан разлог посете лекару, нарочито у руралним насељима становања.

Табела 58. Запослени који су ишли код лекара према разлогу посете, типу насеља становања и полу (%)

Да ли је разлог Ваше посете код лекара био:	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Лечење акутне болести	32,9	37,5	30,8	29,8	31,3	29,3	42,1	50,0	36,4
Праћење хроничне болести	15,8	20,8	13,5	17,5	25,0	14,6	10,5	12,5	9,1
Превентивни прегледи	51,3	41,7	55,8	52,6	43,8	56,1	47,4	37,5	54,5

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

Резултати истраживања су показали да сваки други запослени родитељ (50,7%) никада није употребљавао цигарете. Бивши пушач је скоро сваки пети запослен родитељ, док тренутно пуши око 29% анкетираних. Посматрано према типу насеља, пушачи су више заступљени у руралним насељима.

Табела 59. Запослени према распрострањености навике пушења, типу насеља становања и полу (%)

Да ли употребљавате цигарете?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Никада	50,7	50,9	50,6	51,8	48,8	53,6	46,7	58,3	38,9
Бивши пушач	19,3	22,6	17,2	19,1	19,5	18,8	20,0	33,3	11,1
Да, тренутно пушим	28,6	24,5	31,0	27,3	29,3	26,1	33,3	8,3	50,0

Сваки трећи запослен родитељ (33,6%) никада није конзумирао алкохолна пића, док 63,6% повремено конзумира алкохол. Око 3% запослених често конзумира алкохолна пића, подједнако и у градским и у осталим насељима сталног становања.

Табела 60. Запослени према конзумирању алкохолних пића, типу насеља становања и полу (%)

Да ли употребљавате алкохолна пића?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Никада	33,6	18,9	42,5	34,5	19,5	43,5	30,0	16,7	38,9
Повремено	63,6	79,2	54,0	62,7	78,0	53,6	66,7	83,3	55,6
Често	2,9	1,9	3,4	2,7	2,4	2,9	3,3	0,0	5,6

Током спровођења истраживања запослени су давали одговоре на питање у вези са употребом седатива. Скоро сви запослени (96,4%) изјаснили су се да не конзумирају седативе. У осталим насељима ниједан запослен родитељ није потврдио да користи седативе. Посматрано према полу, запослене жене чешће користе седативе у односу на мушкарце.

Табела 61. Запослени према употреби седатива, типу насеља становања и полу (%)

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

Да ли употребљавате седативе?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Да	3,6	1,9	4,6	4,5	2,4	5,8	0,0	0,0	0,0
Не	96,4	98,1	95,4	95,5	97,6	94,2	100,0	100,0	100,0

Већина испитаника (70,7%) сматра да се лако или веома лако може доћи до информација о начинима лечења болести, док, с друге стране, 29,3% анкетираних има проблем при проналажењу информација о лечењу болести које имају. Посматрано према полу, мушкарци (75,5%) лакше долазе до информација о начинима лечења сопствене болести у односу на жене (67,8%). У градским насељима већина анкетираних (70%) сматра да лако или веома лако може доћи до информација у вези са сопственом болешћу, док тај став дели 73,3% испитаника који живе у осталим насељима. У осталим насељима сваки десети испитаник веома тешко долази до информација о начинима лечења сопствене болести, док у градским насељима сваки пети становник веома тешко долази до те врсте информација.

Табела 62. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност информација о начинима лечења) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да нађете информације о начинима лечења болести које Вас се тичу?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Веома тешко	6,4	5,7	6,9	5,5	4,9	5,8	10,0	8,3	11,1
Тешко	22,9	18,9	25,3	24,5	24,4	24,6	16,7	0,0	27,8
Лако	53,6	60,4	49,4	51,8	53,7	50,7	60,0	83,3	44,4
Веома лако	17,1	15,1	18,4	18,2	17,1	18,8	13,3	8,3	16,7

Да је веома тешко и тешко сазнати где се могу добити информације у вези са стручном помоћи због болести сматра сваки трећи анкетирани родитељ (32,2%), док 67,8% анкетираних лако или веома лако долазе до информација о доступности стручне помоћи када им је неопходна. Посматрано по типу насеља постоје значајне разлике. У градским насељима 63,7% анкетираних родитеља лако или веома лако долази до информација о томе где може добити помоћ лекара, док у осталим насељима 83,4% испитаника нема проблем са проналажењем те врсте информација.

Табела 63. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност стручне помоћи) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да сазнате где да добијете стручну помоћ када сте болесни?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Веома тешко	7,2	5,7	8,0	8,2	7,3	8,7	3,3	0,0	5,6
Тешко	25,0	26,4	24,1	28,2	29,3	27,5	13,3	16,7	11,1
Лако	50,7	52,8	49,4	46,4	46,3	46,4	66,7	75,0	61,1
Веома лако	17,1	15,1	18,4	17,3	17,1	17,4	16,7	8,3	22,2

Већина анкетираних родитеља (84,2%) лако може да разуме стручно мишљење свог лекара. Посматрано према полу, 87,3% жена лако или веома лако разуме шта јој лекар саопштава у вези са њеним здравственим стањем, док је удео мушкараца мањи и износи 79,3%. У градским срединама 86,3% анкетираних родитеља лако или веома лако разуме свог лекара у вези са здравственим показатељима, док је у осталим насељима тај удео нижи и износи 76,6%.

Табела 64. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност разумљивих информација) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да разумете шта Вам Ваш лекар говори?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Веома тешко	1,4	1,9	1,1	1,8	2,4	1,4	0,0	0,0	0,0
Тешко	14,3	18,9	11,5	11,8	12,2	11,6	23,3	41,7	11,1
Лако	62,1	60,4	63,2	64,5	65,9	63,8	53,3	41,7	61,1
Веома лако	22,1	18,9	24,1	21,8	19,5	23,2	23,3	16,7	27,8

Да немају проблем у разумевању објашњења лекара или фармацеута о начину коришћења прописаног лека сагласан је велики број анкетираних родитеља. Наиме, 93,6% запослених навели су да лако и веома лако разумеју објашњења свог лекара или фармацеута о начину коришћења прописаног лека. Резултати истраживања показују да жене ипак имају мање потешкоћа приликом разумевања објашњења свог лекара или фармацеута које се односи на начин коришћења прописаног лека. Посматрано према типу насеља нема значајнијих разлика, осим што у осталим насељима ипак нема родитеља који имају велике потешкоће у разумевању објашњења које им даје лекар или фармацеут.

Табела 65. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност разумљивих информација о употреби лекова) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да разумете објашњење свог лекара или фармацеута како да користите прописани лек?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Веома тешко	0,7	1,9	0,0	0,9	2,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Тешко	5,7	5,7	5,7	6,4	7,3	5,8	3,3	0,0	5,6
Лако	65,0	69,8	62,1	62,7	65,9	60,9	73,3	83,3	66,7
Веома лако	28,6	22,6	32,2	30,0	24,4	33,3	23,3	16,7	27,8

Истраживањем су прикупљане и информације о томе колико лако испитаник може да процени да ли му је потребно још једно мишљење, односно мишљење другог лекара. Највећи број анкетираних (73,5%) сматра да може лако и веома лако да процени да ли му је потребно и

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

мишљење другог лекара у вези са здрављем, док сваки четврти испитаник има потешкоће у вези са таквом врстом процене. Посматрано према типу насеља, у осталим насељима запослени родитељи се лакше одлучују да ли да се консултују са још једним лекаром или не.

Табела 66. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност мишљења другог лекара) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да процените да ли Вам је потребно мишљење од другог лекара?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Веома тешко	2,1	1,9	2,3	2,7	2,4	2,9	0,0	0,0	0,0
Тешко	24,3	28,3	21,8	27,3	29,3	26,1	13,3	25,0	5,6
Лако	56,4	52,8	58,6	50,9	48,8	52,2	76,7	66,7	83,3
Веома лако	17,1	17,0	17,2	19,1	19,5	18,8	10,0	8,3	11,1

Да лако може да користи информације које добије од лекара о сопственој болести сматра већина анкетираних (85,7%). Посматрано према полу, мушкарци имају више потешкоћа при коришћењу информација добијених од лекара у односу на жене (20,8% мушкараца и 10,3% жена тешко користи такве информације). По типу насеља нема значајнијих разлика.

Табела 67. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност коришћења информација о болести) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да користите информације које Вам даје лекар за доношење одлука о Вашој болести?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Тешко	14,3	20,8	10,3	14,5	24,4	8,7	13,3	8,3	16,7
Лако	64,3	52,8	71,3	61,8	46,3	71,0	73,3	75,0	72,2
Веома лако	21,4	26,4	18,4	23,6	29,3	20,3	13,3	16,7	11,1

Током спровођења истраживања прикупљани су и подаци о доступности информација у вези са проблемима који се односе на ментално здравље, као што су стрес или депресија. Већина анкетираних (68,6%) сматра да лако или веома лако може доћи до информација у вези са решењем проблема који се односе на ментално здравље, док 31,4% има проблем да дође до информације у вези са лечењем стреса или депресије.

Табела 68. Ставови запослених о здравственој писмености (приступачност информација у вези са менталним здрављем) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да пронађете информације о томе како да се носите са проблемима менталног здравља као што су стрес или депресија?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Веома тешко	6,4	7,5	5,7	7,3	9,8	5,8	3,3	0,0	5,6
Тешко	25,0	26,4	24,1	26,4	24,4	27,5	20,0	33,3	11,1
Лако	52,9	50,9	54,0	50,9	48,8	52,2	60,0	58,3	61,1
Веома лако	15,7	15,1	16,1	15,5	17,1	14,5	16,7	8,3	22,2

Велики број анкетираних (94,3%) разуме значај придржавања здравих стилова живота за очување здравља становништва. Посматрано по полу и типу насеља нема значајнијих разлика у схватању како поштовање здравих стилова живота утиче на очување здравља сваког појединца.

Табела 69. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност разумљивих информација у вези са здравим стиловима живота) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да разумете здравствена упозорења о понашањима као што су пушење, смањена физичка активност или прекомерни унос алкохола?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Веома тешко	1,4	1,9	1,1	1,8	2,4	1,4	0,0	0,0	0,0
Тешко	4,3	3,8	4,6	3,6	2,4	4,3	6,7	8,3	5,6
Лако	50,7	54,7	48,3	49,1	53,7	46,4	56,7	58,3	55,6
Веома лако	43,6	39,6	46,0	45,5	41,5	47,8	36,7	33,3	38,9

Охрабрује чињеница да велики број анкетираних (94,3%) разуме значај превентивних (скрининг) прегледа (88,7% мушкараца и 97,7% жена). Посматрано према типу насеља, присутне су разлике које се, пре свега, односе на мало теже разумевање значаја превентивних прегледа за лица која живе у осталим насељима. Наиме, сваки десети анкетирани који живи у осталим насељима тешко може да разуме значај превентивних прегледа, док само 4,5% анкетираних у градским срединама тешко може да разуме значај превенције.

Табела 70. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност разумљивих информација о превентивним прегледима) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да разумете зашто су Вам потребни превентивни (скрининг) прегледи?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Тешко	5,7	11,3	2,3	4,5	9,8	1,4	10,0	16,7	5,6
Лако	47,9	49,1	47,1	45,5	48,8	43,5	56,7	50,0	61,1
Веома лако	46,4	39,6	50,6	50,0	41,5	55,1	33,3	33,3	33,3

Иако у светлу актуелне ситуације постоји напор здравствених радника да путем медија пренесу јасну информацију о медицинским ризицима, 46,4% испитаника (оба пола) навело је да има отежану процену и примену информација о начинима заштите од болести. С друге стране, 53,6% анкетираних лако или веома лако прихвата информације о медицинским ризицима који су презентовани путем медија. Посматрано према полу, мушкарци (64,1%) лакше (лако и веома лако) процењују информације о медицинским ризицима него жене (47,1%).

Табела 71. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност информација о медицинским ризицима у медијима) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да процените да ли су информације о медицинским ризицима у медијима поуздане?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Веома тешко	11,4	5,7	14,9	11,8	7,3	14,5	10,0	0,0	16,7
Тешко	35,0	30,2	37,9	34,5	31,7	36,2	36,7	25,0	44,4
Лако	40,0	50,9	33,3	40,9	51,2	34,8	36,7	50,0	27,8
Веома лако	13,6	13,2	13,8	12,7	9,8	14,5	16,7	25,0	11,1

Више од половине анкетираних (52,9%) сматра да медији нису добар извор информација на основу којих се може лако одлучити како се заштитити од одређене болести. Мушкарци предњаче у овом ставу. Њих 56,6% тешко и веома тешко може одлучити како да се заштити од

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМ РОДИТЕЉИМА

неке болести на основу информација у медијима, док 50,6% жена има исти став у вези са информацијама о некој болести које објављују медији.

Табела 72. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност информација о болестима у медијима) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да одлучите како можете да се заштитите од болести на основу информација у медијима?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Веома тешко	9,3	9,4	9,2	9,1	12,2	7,2	10,0	0,0	16,7
Тешко	43,6	47,2	41,4	44,5	51,2	40,6	40,0	33,3	44,4
Лако	37,1	32,1	40,2	35,5	26,8	40,6	43,3	50,0	38,9
Веома лако	10,0	11,3	9,2	10,9	9,8	11,6	6,7	16,7	0,0

Највећи број анкетираних (77,1%) сматра да лако и веома лако може доћи до информација које се односе на ментално благостање и у потпуности остварити свој потенцијал, носити се са свакодневним обавезама у животу, како на радном месту тако и у породици. Око 23% анкетираних веома тешко и тешко долазе до информација које су битне за њихово ментално благостање. Мушкарци теже долазе до информација о активностима које позитивно утичу на ментално благостање него жене (28,3% мушкараца и 19,5% жена). Посматрано по типу насеља, анкетирани родитељи који живе у осталим насељима лакше долазе до информација које се односе на добро ментално здравље.

Табела 73. Ставови запослених о здравственој писмености (доступност информација о активностима за ментално благостање) према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да сазнате нешто о активностима које су добре за Ваше ментално благостање?	Тип насеља становања								
	укупно			градска насеља			остала насеља		
	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Веома тешко	3,6	7,5	1,1	4,5	9,8	1,4	0,0	0,0	0,0
Тешко	19,3	20,8	18,4	20,9	19,5	21,7	13,3	25,0	5,6
Лако	61,4	56,6	64,4	57,3	53,7	59,4	76,7	66,7	83,3
Веома лако	15,7	15,1	16,1	17,3	17,1	17,4	10,0	8,3	11,1

Родитељство се високо вреднује у нашој средини као битан елеменат индивидуалног самоостваривања и стицања идентитета.^{31,32} Сprovedено истраживање је потврдило да је тако и у актуелном времену. Наиме, утврђен је висок просечан жељени број деце на нивоу од 2,6 у популацији запослених родитеља са најмање једним дететом старости до 11 година. Просечан жељени број деце изнад потреба замене генерације је регистрован и међу испитаницама и међу испитаницима у распону од 2,3 (став жена које живе у руралним срединама) до 2,7 (став мушкараца из градских насеља). Но, истраживање и са овом циљном групом показало је да је просечан остварени фертилитет од 1,7 детета знатно нижи од жељеног, што отвара простор за популациону политику.

Истовремено, битна порука истраживања гласи да је неопходан свеобухватан приступ у одговору на кризу рађања у Србији, јер тек сваки трећи анкетирани наводи да су разлози материјалне природе најбитнија препрека за реализацију репродуктивних норми. Подвлачимо да је став регистрован у узорку у коме је преко 90% испитаних оценило материјално стање свог домаћинства као јако лоше (58%) или лоше (34%). Овај налаз упућује на неопходност бржег спровођења мера, акција и механизма дефинисаних Стратегијом подстицања рађања у целости. Наглашавамо да дух Стратегије обележава уверење да економска детерминанта репродуктивног понашања није одлучујућа и да се у основи феномена недовољног рађања налази скупина варијабли различите природе, која захтева сложен комплекс мера.

Поред изложеног, врло битног, налаза општег типа, у истраживању је добијен низ резултата важних за усклађивање рада и родитељства. Испитивали смо ставове родитеља о флексибилном радном времену и збрињавању предшколске деце и/или деце која похађају основну школу од 1. до 4. разреда. Анкетирани су у доминантном броју вредновали сваки од пет понуђених видова флексибилног радног времена као веома значајан (оцена 4) или најзначајнији (оцена 5) за усклађивање рада и родитељства. Издвајамо да је на овај начин највећи број родитеља вредновао клизно радно време (66% испитаника) и рад од куће (55%). Важност остала три вида усклађивања рада и родитељства (могућност избора смене, прерасподела радног времена и опционо прихватање прековременог рада) око 50% анкетираних оценило је највишим оценама.

Значај овог питања за родитеље са малом децом најбоље илуструје податак да би 88% родитеља дало предност, при одабиру новог посла, послодавцу који запосленима омогућава неки вид флексибилног радног времена у циљу успостављања баланса између професионалног и породичног домена. То би учинило чак 97% запослених родитеља са малом децом који живе у руралним срединама. Ово је један од података који се ефектно може користити при промоцији значаја усклађивања рада и родитељства, једног од осам циљева Стратегије, међу послодавцима.

³¹ Mirjana Rašević, *Planiranje porodice kao stil života* (Beograd: Institut društvenih nauka), 155.

³² Katarina Sedlecky, Mirjana Rašević and Vesna Topić, "Family planning in Serbia - The perspective of female students from the University of Belgrade", *European Journal of Contraception & Reproductive Health Care* 16,6 (2011): 475.

Подвлачимо да је тек сваки пети послодавац навео да омогућава запосленим родитељима са малом децом да користе клизно радно време. Готово 60% анкетираних се изјаснило да омогућава запосленим родитељима са малом децом да раде од куће. Тако висок удео одобравања ове опције рада је вероватно директно повезан са спровођењем анкете у време важења препорука државних органа и стручњака о сузбијању епидемије проузроковане коронавирусом. Охрабрује, међутим, податак да је половина послодаваца који нису организовали радни процес тако да запослени родитељи са малом децом могу да користе клизно радно време и раде од куће спремна да им убудуће понуди ове опције.

Отвореност послодаваца да запосленима са малом децом омогући усклађивање рада и родитељства у већој мери у будућности може се објаснити формирањем позитивне популационе климе у Србији³³, али и ставом већине њих (78%) да родитељи очигледно или изразито доприносе успешности предузећа. Но, и поред раширености овог уверења, велики број послодаваца не обезбеђује запосленим родитељима облике финансијске подршке уобичајене у другим државама. Тако, 59% послодаваца обезбеђује помоћ за трошкове лечења детета, 33% даје једнократну финансијску помоћ за рођење детета, док само 7% обезбеђује једнократну финансијску помоћ за полазак детета у први разред основне школе. Резултати анкете показују да је велика већина послодаваца који не обезбеђују ове облике финансијске помоћи спремна да то учини уз пореске олакшице.

С друге стране, послодавци имају разумевања за породилска одсуства и честа боловања запосленог због неге детета. Ниједан послодавац се није изјаснио да породилска одсуства представљају велики или изразито велики проблем и само је 15% послодаваца навело да честа боловања запослених због неге детета представљају велики или изразито велики проблем за организацију рада предузећа. Готово сваки трећи послодавац је изјавио да у његовом предузећу постоје примери коришћења одсуства очева ради неге детета током прве године живота.

То је јасан позитиван помак у односу на резултат добијен у истоименом истраживању 2017. године.³⁴ Помак је оцењен као позитиван, јер дубље увлачење мушкараца у родитељство у практичној и вредносној равни одговара развојним потребама детета, омогућава равномернију поделу бриге око потомства између мајке и оца и даје већу шансу жени да усклади рад и родитељство. Податак добијен у овом истраживању – да је преко 70% очева напредовало у каријери са малим дететом према 38% мајки у истој ситуацији, указује колико је битно смањити „цену“ мајчинства.

³³ Мирјана Рашевић, „Да ли постоји потреба за ревизијом Стратегије подстицања рађања у Србији?“, у *Демографски проблеми Југоисточне Србије и могућности изградње пронаталитетске националне стратегије и политике*, ур. Љубиша Митровић (Ниш: Српска академија наука и уметности – Огранак САНУ у Нишу, Универзитет у Нишу и Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 2018), 30.

³⁴ Кабинет министра без портфеља задуженог за демографију и популациону политику, *Усклађивање рада и родитељства* (Београд: Кабинет министра без портфеља задуженог за демографију и популациону политику, 2017), 51.

Већина запослених родитеља са децом предшколског узраста, готово две трећине анкетираних и из градских и из осталих насеља, сместила је децу у обданиште. Преко 80% њих је задовољно локацијом изабране предшколске установе. Међутим, више од половине родитеља оценило је превелики број деце у групи као велики и изразито велики проблем у вези са боравком детета у предшколској установи.

Међу разлозима због којих више од трећине запослених родитеља није уписало дете у обданиште пажњу привлаче два. Наиме, свако осмо дете из градских насеља није уписано јер нема места у предшколској установи, док свако четврто дете које живи у руралном насељу не борави у обданишту због недостатка финансијских средстава.

Истичемо налаз да више од две трећине запослених родитеља сматра да би им оснивање предшколске установе у предузећу у коме су запослени или у његовој непосредној близини знатно олакшало усклађивање рада и родитељства. Но, сваки други послодавац (56%) није спреман да то финансијски подржи, самостално или у сарадњи са државом/локалном самоуправом.

Запослени родитељи који имају дете у првим разредима основне школе суочавају се са изазовима повезаним са одвијањем наставе која укључује специфичну сатницу, смене, дуге распусте, нерадне дане и слично, који често нису усклађени са радом организација. Отуда је у актуелној Стратегији подстицања рађања истакнуто да је потребно обезбедити услове и акредитоване програме у школи за реализацију целодневне наставе и продуженог боравка за ученике од првог до четвртог разреда, уз спровођење различитих програма и током школских распуста у школама у којима родитељи искажу ту врсту потребе (5. мера у оквиру појединачног циља 2.2. дефинисаног као усклађивање рада и родитељства путем збрињавања деце запослених родитеља).³⁵ Важност ове мере потврђује налаз истраживања које представљамо, јер се око 60% анкетираних родитеља са децом млађег школског узраста залаже да постоји институционално решење за боравак деце током школског распуста.

Више од две трећине запослених родитеља финансира ваннаставне активности детета. Највећи број анкетираних сматра да би најбоље решење било да спортске и друге ваннаставне активности деце финансијски подржи локална самоуправа и да за те намене треба унапред одредити средства у буџету општине/града.

У спроведеном истраживању су по први пут утврђени изазови у сфери усклађивања рада и родитељства запослених родитеља са најмање једним дететом старости до 11 година, простори за унапређење у овој сфери на основу испитаних ставова послодаваца и запослених, и прикупљени су подаци за подршку спровођењу мера Стратегије подстицања рађања у вези са усклађивањем професионалног и породичног домена, као и оних које се односе на збрињавање деце. Истовремено је показано да је највећи број анкетираних у добром здрављу,

³⁵ Влада Републике Србије, Стратегија подстицања рађања (Београд: Службени гласник РС 25, 2018), 28.

свестан значаја превенције и да су испитаници здравствено писмени. На тај начин су заокружени важни налази за ублажавање кризе рађања у Србији.

Harmonizing the work and parenting obligations is of major importance in establishing balance between work and different strivings of employed persons. In each stage of their work-life cycle, women and men are faced with the challenges of combining the work duties and parenting. A lot of young people tend to solve this challenge by postponing their childbearing, and parents with one child frequently do not bear the second or third child. Towards the end of the professional careers, encountered is the necessity to connect the work with the care of offspring and/or aged parents. Therefore, to harmonize the professional domain with other living activities comes as an imperative, which finally results in multiple benefits on micro, mid-and macro level. Namely, establishing the balance in this area lead to more satisfaction of individuals with their life and work, then to upgraded work productivity, improved health and wellbeing of families; further on the care of children is better distributed between partners and consequently the fertility rate is on the increase.

Табела 74. Запослени према типу насеља становања, полу и старости

Тип насеља становања/пол		Укупно	Старост			Просечна старост
			испод 30 год.	30–39	40 и више год.	
(%)						
Укупно	укупно	100,0	4,3	48,6	47,1	38,8
	мушки	100,0	1,9	49,1	49,1	39,3
	женски	100,0	5,7	48,3	46,0	38,5
Градска насеља	свега	100,0	2,7	49,1	48,2	38,8
	мушки	100,0	-	48,8	51,2	39,5
	женски	100,0	4,3	49,3	46,4	38,4
Остала насеља	свега	100,0	10,0	46,7	43,3	38,7
	мушки	100,0	8,3	50,0	41,7	38,6
	женски	100,0	11,1	44,4	44,4	38,8
(%)						
Укупно	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	
	мушки	37,9	16,7	38,2	39,4	
	женски	62,1	83,3	61,8	60,6	
Градска	свега	100,0	100,0	100,0	100,0	
	мушки	37,3	-	37,0	39,6	
	женски	62,7	100,0	63,0	60,4	
Остала	свега	100,0	100,0	100,0	100,0	
	мушки	40,0	33,3	42,9	38,5	
	женски	60,0	66,7	57,1	61,5	

Табела 75. Запослени према типу насеља становања, полу и позицији на радном месту (%)

Тип насеља становања/пол		Да ли радите на руководећем/менаџерском радном месту?		
		укупно	Да	не
Укупно	укупно	100,0	46,4	53,6
	мушки	100,0	67,9	32,1
	женски	100,0	33,3	66,7
Градска насеља	укупно	100,0	54,5	45,5
	мушки	100,0	82,9	17,1
	женски	100,0	37,7	62,3
Остала насеља	укупно	100,0	16,7	83,3
	мушки	100,0	16,7	83,3
	женски	100,0	16,7	83,3

Табела 76. Запослени према полу и типу насеља становања (%)

Пол	Тип насеља сталног становања		
	укупно	градска насеља	остала насеља
Укупно	100,0	78,6	21,4
Мушки	100,0	77,4	22,6
Женски	100,0	79,3	20,7

Табела 77. Запослени према типу насеља становања, полу и годинама радног стажа

Тип насеља становања/пол		Године радног стажа						Просечне године радног стажа
		укупно	испод 5 год.	5–9	10–14	15–19	20 и више год.	
Укупно	укупно	100,0	2,9	17,9	40,0	25,7	13,6	13,4
	мушки	100,0	1,9	11,3	35,8	37,7	13,2	14,4
	женски	100,0	3,4	21,8	42,5	18,4	13,8	12,8
Градска насеља	свега	100,0	2,7	17,3	41,8	26,4	11,8	13,1
	мушки	100,0	-	12,2	34,1	43,9	9,8	14,1
	женски	100,0	4,3	20,3	46,4	15,9	13,0	12,5
Остала насеља	свега	100,0	3,3	20,0	33,3	23,3	20,0	14,5
	мушки	100,0	8,3	8,3	41,7	16,7	25,0	15,3
	женски	100,0	-	27,8	27,8	27,8	16,7	14,0

Табела 78. Запослени према типу насеља становања, полу и највишој завршеној школи (%)

Тип насеља становања/пол		Највиша завршена школа						
		укупно	основна школа	средња школа	виша школа	висока школа	мастер/ магистратура	докторат
Укупно	укупно	100,0	0,7	27,9	5,0	46,4	19,3	0,7
	мушки	100,0	-	37,7	3,8	37,7	18,9	1,9
	женски	100,0	1,1	21,8	5,7	51,7	19,5	-
Градска насеља	свега	100,0	-	20,9	3,6	51,8	22,7	0,9
	мушки	100,0	-	31,7	4,9	39,0	22,0	2,4
	женски	100,0	-	14,5	2,9	59,4	23,2	-
Остала насеља	свега	100,0	3,3	53,3	10,0	26,7	6,7	-
	мушки	100,0	-	58,3	-	33,3	8,3	-
	женски	100,0	5,6	50,0	16,7	22,2	5,6	-

Табела 79. Запослени према типу насеља становања, полу и брачном статусу (%)

Тип насеља становања/пол		Брачни/партнерски статус				лице живи у ванбрачној заједници
		укупно	ожењен/ удата	удовац/ удовица	разведен/ разведена	
Укупно	укупно	100,0	86,4	0,7	5,0	7,9
	мушки	100,0	88,7	-	-	11,3
	женски	100,0	85,1	1,1	8,0	5,7
Градска насеља	свега	100,0	85,5	0,9	6,4	7,3
	мушки	100,0	90,2	-	-	9,8
	женски	100,0	82,6	1,4	10,1	5,8
Остала насеља	свега	100,0	90,0	-	-	10,0
	мушки	100,0	83,3	-	-	16,7
	женски	100,0	94,4	-	-	5,6

Табела 80. Запослени према типу насеља становања, полу и оствареном броју деце (%)

Тип насеља становања		Број деце			
		укупно	1	2	3
Укупно	укупно	100,0	55,0	24,3	20,7
	мушки	100,0	52,8	20,8	26,4
	женски	100,0	56,3	26,4	17,2
Градска насеља	свега	100,0	56,4	23,6	20,0
	мушки	100,0	56,1	12,2	31,7
	женски	100,0	56,5	30,4	13,0
Остала насеља	свега	100,0	50,0	26,7	23,3
	мушки	100,0	41,7	50,0	8,3
	женски	100,0	55,6	11,1	33,3

Табела 81. Запослени према типу насеља становања, полу и жељеном броју деце (%)

Тип насеља становања/пол		Колико деце сте желели да имате?					
		укупно	1	2	3	4	5
Укупно	укупно	100,0	5,7	43,6	42,1	5,0	3,6
	мушки	100,0	5,7	35,8	47,2	3,8	7,5
	женски	100,0	5,7	48,3	39,1	5,7	1,1
Градска насеља	свега	100,0	3,6	43,6	45,5	5,5	1,8
	мушки	100,0	4,9	36,6	48,8	4,9	4,9
	женски	100,0	2,9	47,8	43,5	5,8	-
Остала насеља	свега	100,0	13,3	43,3	30,0	3,3	10,0
	мушки	100,0	8,3	33,3	41,7	-	16,7
	женски	100,0	16,7	50,0	22,2	5,6	5,6

Табела 82. Остварени и жељени број деце по типу насеља становања и полу (%)

Пол/остварен број деце			Колико сте деце желели да имате?					
			укупно	1	2	3	4	5
Укупно	укупно	укупно	100,0	5,7	43,6	42,1	5,0	3,6
		1	100,0	7,8	48,1	35,1	5,2	3,9
		2	100,0	-	50,0	47,1	2,9	-
		3	100,0	6,9	24,1	55,2	6,9	6,9
	мушки	укупно	100,0	5,7	35,8	47,2	3,8	7,5
		1	100,0	3,6	42,9	42,9	-	10,7
		2	100,0	-	45,5	54,5	-	-
		3	100,0	14,3	14,3	50,0	14,3	7,1
	женски	укупно	100,0	5,7	48,3	39,1	5,7	1,1
		1	100,0	10,2	51,0	30,6	8,2	-
		2	100,0	-	52,2	43,5	4,3	-
		3	100,0	-	33,3	60,0	-	6,7

Табела 83. Остварени и жељени број деце по типу насеља становања и полу (%) (наставак)

Тип насеља становања/пол/остварен број деце			Колико сте деце желели да имате?						
			укупно	1	2	3	4	5	
Градска насеља	укупно	број деце	укупно	100,0	3,6	43,6	45,5	5,5	1,8
			1	100,0	3,2	50,0	38,7	4,8	3,2
			2	100,0	-	50,0	46,2	3,8	-
			3	100,0	9,1	18,2	63,6	9,1	-
	мушки	број деце	укупно	100,0	4,9	36,6	48,8	4,9	4,9
			1	100,0	-	47,8	43,5	-	8,7
			2	100,0	-	40,0	60,0	-	-
			3	100,0	15,4	15,4	53,8	15,4	-
	женски	број деце	укупно	100,0	2,9	47,8	43,5	5,8	-
			1	100,0	5,1	51,3	35,9	7,7	-
			2	100,0	-	52,4	42,9	4,8	-
			3	100,0	-	22,2	77,8	-	-
Остала насеља	укупно	број деце	укупно	100,0	13,3	43,3	30,0	3,3	10,0
			1	100,0	26,7	40,0	20,0	6,7	6,7
			2	100,0	-	50,0	50,0	-	-
			3	100,0	-	42,9	28,6	-	28,6
	мушки	број деце	укупно	100,0	8,3	33,3	41,7	-	16,7
			1	100,0	20,0	20,0	40,0	-	20,0
			2	100,0	-	50,0	50,0	-	-
			3	100,0	-	-	-	-	100,0
	женски	број деце	укупно	100,0	16,7	50,0	22,2	5,6	5,6
			1	100,0	30,0	50,0	10,0	10,0	-
			2	100,0	-	50,0	50,0	-	-
			3	100,0	-	50,0	33,3	-	16,7

Табела 84. Запослени према типу насеља становања, полу и процени сопственог материјалног стања (%)

Тип насеља становања/пол		Како процењујете материјално стање свог домаћинства?					просечно
		укупно	добро	јако добро	јако лоше	лоше	
Укупно	укупно	100,0	1,4	3,6	57,9	33,6	3,6
	мушки	100,0	1,9	3,8	60,4	30,2	3,8
	женски	100,0	1,1	3,4	56,3	35,6	3,4
Градска насеља	свега	100,0	0,9	0,9	57,3	36,4	4,5
	мушки	100,0	2,4	-	56,1	36,6	4,9
	женски	100,0	-	1,4	58,0	36,2	4,3
Остала насеља	свега	100,0	3,3	13,3	60,0	23,3	-
	мушки	100,0	-	16,7	75,0	8,3	-
	женски	100,0	5,6	11,1	50,0	33,3	-

Табела 85. Оцена запослених о доприносу различитих видова флексибилног радног времена по типу насеља становања и полу – клизно радно време (%)

Тип насеља становања/пол		Клизно радно време					5 (највећи значај)
		укупно	1 (нема значаја)	2	3	4	
Укупно	укупно	100,0	12,9	2,1	19,3	22,1	43,6
	мушки	100,0	15,1	3,8	17,0	24,5	39,6
	женски	100,0	11,5	1,1	20,7	20,7	46,0
Градска насеља	свега	100,0	11,8	2,7	16,4	21,8	47,3
	мушки	100,0	14,6	4,9	14,6	24,4	41,5
	женски	100,0	10,1	1,4	17,4	20,3	50,7
Остала насеља	свега	100,0	16,7	-	30,0	23,3	30,0
	мушки	100,0	16,7	-	25,0	25,0	33,3
	женски	100,0	16,7	-	33,3	22,2	27,8

Табела 86. Оцена запослених о доприносу различитих видова флексибилног радног времена по типу насеља и полу – прерасподела радног времена (%)

Тип насеља становања/пол		Прерасподела радног времена					
		укупно	1 (нема значаја)	2	3	4	5 (највећи значај)
Укупно	укупно	100,0	25,0	5,7	17,9	18,6	32,9
	мушки	100,0	28,3	5,7	22,6	17,0	26,4
	женски	100,0	23,0	5,7	14,9	19,5	36,8
Градска насеља	свега	100,0	24,5	5,5	16,4	20,0	33,6
	мушки	100,0	29,3	4,9	19,5	19,5	26,8
	женски	100,0	21,7	5,8	14,5	20,3	37,7
Остала насеља	свега	100,0	26,7	6,7	23,3	13,3	30,0
	мушки	100,0	25,0	8,3	33,3	8,3	25,0
	женски	100,0	27,8	5,6	16,7	16,7	33,3

Табела 87. Оцена запослених о доприносу различитих видова флексибилног радног времена по типу насеља становања и полу – рад од куће (%)

Тип насеља становања/пол		Рад од куће					
		укупно	1 (нема значаја)	2	3	4	5 (највећи значај)
Укупно	укупно	100,0	20,0	2,9	22,1	15,7	39,3
	мушки	100,0	22,6	-	24,5	17,0	35,8
	женски	100,0	18,4	4,6	20,7	14,9	41,4
Градска насеља	свега	100,0	20,0	3,6	17,3	17,3	41,8
	мушки	100,0	22,0	-	22,0	19,5	36,6
	женски	100,0	18,8	5,8	14,5	15,9	44,9
Остала насеља	свега	100,0	20,0	-	40,0	10,0	30,0
	мушки	100,0	25,0	-	33,3	8,3	33,3
	женски	100,0	16,7	-	44,4	11,1	27,8

Табела 88. Оцена запослених о доприносу различитих видова флексибилног радног времена по типу насеља становања и полу – могућност избора смене (%)

Тип насеља становања/пол		Могућност избора смене					
		укупно	1 (нема значаја)	2	3	4	5 (највећи значај)
Укупно	укупно	100,0	30,7	4,3	12,9	16,4	35,7
	мушки	100,0	24,5	1,9	17,0	22,6	34,0
	женски	100,0	34,5	5,7	10,3	12,6	36,8
Градска насеља	свега	100,0	30,9	4,5	12,7	16,4	35,5
	мушки	100,0	22,0	2,4	17,1	24,4	34,1
	женски	100,0	36,2	5,8	10,1	11,6	36,2
Остала насеља	свега	100,0	30,0	3,3	13,3	16,7	36,7
	мушки	100,0	33,3	-	16,7	16,7	33,3
	женски	100,0	27,8	5,6	11,1	16,7	38,9

Табела 89. Оцена запослених о доприносу различитих видова флексибилног радног времена по типу насеља становања и полу – опционо прихватање прековременог рада (%)

Тип насеља становања/пол		Опционо прихватање прековременог рада					
		укупно	1 (нема значаја)	2	3	4	5 (највећи значај)
Укупно	укупно	100,0	30,0	5,7	15,7	21,4	27,1
	мушки	100,0	30,2	1,9	18,9	26,4	22,6
	женски	100,0	29,9	8,0	13,8	18,4	29,9
Градска насеља	свега	100,0	32,7	6,4	14,5	20,9	25,5
	мушки	100,0	31,7	2,4	22,0	26,8	17,1
	женски	100,0	33,3	8,7	10,1	17,4	30,4
Остала насеља	свега	100,0	20,0	3,3	20,0	23,3	33,3
	мушки	100,0	25,0	-	8,3	25,0	41,7
	женски	100,0	16,7	5,6	27,8	22,2	27,8

Табела 90. Оцене запослених – утицај фелксібилног радног времена на одлуку о прихватању новог посла по типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Да ли бисте при избору новог посла дали предност послодавцу који би Вам омогућио флексибилан распоред радног времена?		
		укупно	Да	не
Укупно	укупно	100,0	87,9	12,1
	мушки	100,0	83,0	17,0
	женски	100,0	90,8	9,2
Градска насеља	укупно	100,0	85,5	14,5
	мушки	100,0	78,0	22,0
	женски	100,0	89,9	10,1
Остала насеља	укупно	100,0	96,7	3,3
	мушки	100,0	100,0	0,0
	женски	100,0	94,4	5,6

Табела 91. Ставови запослених о потреби постојања посебних погодности за родитеље мале деце како би им било олакшано усклађивање породичних и радних обавеза по типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Да ли, по Вашем мишљењу, треба да постоје посебне погодности које омогућавају запосленим родитељима који имају децу предшколског млађег школског узраста да лакше ускладе своје породичне и радне обавезе?		
		укупно	да	не
Укупно	укупно	100,0	96,4	3,6
	мушки	100,0	92,5	7,5
	женски	100,0	98,9	1,1
Градска насеља	укупно	100,0	95,5	4,5
	мушки	100,0	90,2	9,8
	женски	100,0	98,6	1,4
Остала насеља	укупно	100,0	100,0	0,0
	мушки	100,0	100,0	0,0
	женски	100,0	100,0	0,0

Табела 92. Запослени који имају децу предшколског узраста према боравку у предшколским установама, типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Да ли Ваше дете иде у предшколску установу?			
		укупно	да	једно дете иде, друго не иде	не
Укупно	укупно	100,0	48,3	14,7	37,1
	мушки	100,0	39,5	23,3	37,2
	женски	100,0	53,4	9,6	37,0
Градска насеља	свега	100,0	51,1	16,3	32,6
	мушки	100,0	36,1	25,0	38,9
	женски	100,0	60,7	10,7	28,6
Остала насеља	свега	100,0	37,5	8,3	54,2
	мушки	100,0	57,1	14,3	28,6
	женски	100,0	29,4	5,9	64,7

Табела 93. Запослени чија деца иду у предшколску установу (ПУ) према локацији на којој се предшколска установа налази, типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Локација на којој се предшколска установа налази			
		укупно	у близини стана/куће	у близини фирме у којој ради један од родитеља	на другој локацији
Укупно	укупно	100,0	71,2	13,7	15,1
	мушки	100,0	55,6	25,9	18,5
	женски	100,0	80,4	6,5	13,0
Градска насеља	свега	100,0	75,8	9,7	14,5
	мушки	100,0	59,1	18,2	22,7
	женски	100,0	85,0	5,0	10,0
Остала насеља	свега	100,0	45,5	36,4	18,2
	мушки	100,0	40,0	60,0	-
	женски	100,0	50,0	16,7	33,3

Табела 94. Запослени родитељи према локацији предшколске установе (ПУ) која би им више одговарала, типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Локација ПУ која би више одговарала			
		укупно	одговара ми постојећа локација	у близини стана/куће	у близини фирме у којој ради један од родитеља
Укупно	укупно	100,0	83,9	7,1	8,9
	мушки	100,0	76,5	5,9	17,6
	женски	100,0	87,2	7,7	5,1
Градска насеља	свега	100,0	80,9	8,5	10,6
	мушки	100,0	69,2	7,7	23,1
	женски	100,0	85,3	8,8	5,9
Остала насеља	свега	100,0	100,0	-	-
	мушки	100,0	100,0	-	-
	женски	100,0	100,0	-	-

Табела 95. Запослени родитељи према разлозима због којих дете/деца не иду у предшколску установу (ПУ), типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Зашто Ваше дете не иде у предшколску установу?			
		укупно	нема места у предшколској установи	немам довољно финансијских средстава	више ми одговара други начин чувања детета
Укупно	укупно	100,0	9,3	11,6	79,1
	мушки	100,0	12,5	-	87,5
	женски	100,0	7,4	18,5	74,1
Градска насеља	свега	100,0	13,3	6,7	80,0
	мушки	100,0	14,3	-	85,7
	женски	100,0	12,5	12,5	75,0
Остала насеља	свега	100,0	-	23,1	76,9
	мушки	100,0	-	-	100,0
	женски	100,0	-	27,3	72,7

Табела 96. Запослени родитељи предшколске деце према начину на који су организовали чување деце, типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол	На који начин сте организовали чување детета/деце?
--------------------------	--

		укупно	дете чува родитељ који је на породиљском одсуству	дете чува родитељ који није запослен	дете чува баба, деда, тетка или друго лице (не плаћа се услуга чувања)	плаћам лице које чува дете
Укупно	укупно	100,0	21,7	28,3	41,7	8,3
	мушки	100,0	26,9	30,8	34,6	7,7
	женски	100,0	17,6	26,5	47,1	8,8
Градска насеља	свега	100,0	22,2	22,2	44,4	11,1
	мушки	100,0	30,4	30,4	30,4	8,7
	женски	100,0	13,6	13,6	59,1	13,6
Остала насеља	свега	100,0	20,0	46,7	33,3	-
	мушки	100,0	-	33,3	66,7	-
	женски	100,0	25,0	50,0	25,0	-

Табела 97. Оцене запослених родитеља – проблеми у вези са смештајем/боравком деце у предшколској установи – неусклађеност радног времена предшколске установе и фирме, према типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Неусклађеност радног времена предшколске установе и фирме					
		укупно	1 (не представља ми проблем)	2	3	4	5 (изразито велики проблем)
Укупно	укупно	100,0	31,9	13,8	11,2	14,7	28,4
	мушки	100,0	16,3	18,6	18,6	23,3	23,3
	женски	100,0	41,1	11,0	6,8	9,6	31,5
Градска насеља	свега	100,0	32,6	13,0	13,0	13,0	28,3
	мушки	100,0	16,7	16,7	22,2	22,2	22,2
	женски	100,0	42,9	10,7	7,1	7,1	32,1
Остала насеља	свега	100,0	29,2	16,7	4,2	20,8	29,2
	мушки	100,0	14,3	28,6	-	28,6	28,6
	женски	100,0	35,3	11,8	5,9	17,6	29,4

Табела 98. Оцене запослених родитеља – проблеми у вези са смештајем/боравком деце у предшколској установи – превелик број деце у групи, према типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Превелик број деце у групи					5 (изразито велики проблем)
		укупно	1 (не представља ми проблем)	2	3	4	
Укупно	укупно	100,0	17,2	12,9	14,7	19,0	36,2
	мушки	100,0	14,0	16,3	14,0	16,3	39,5
	женски	100,0	19,2	11,0	15,1	20,5	34,2
Градска насеља	свега	100,0	16,3	13,0	15,2	16,3	39,1
	мушки	100,0	11,1	13,9	16,7	13,9	44,4
	женски	100,0	19,6	12,5	14,3	17,9	35,7
Остала насеља	свега	100,0	20,8	12,5	12,5	29,2	25,0
	мушки	100,0	28,6	28,6	-	28,6	14,3
	женски	100,0	17,6	5,9	17,6	29,4	29,4

Табела 99. Оцене запослених родитеља – проблеми у вези са смештајем/боравком деце у предшколској установи – незадовољавајући квалитет образовно-васпитног програма, према типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Незадовољавајући квалитет образовно-васпитног програма					5 (изразито велики проблем)
		укупно	1 (не представља ми проблем)	2	3	4	
Укупно	укупно	100,0	38,8	14,7	24,1	9,5	12,9
	мушки	100,0	30,2	16,3	25,6	7,0	20,9
	женски	100,0	43,8	13,7	23,3	11,0	8,2
Градска насеља	свега	100,0	42,4	13,0	23,9	7,6	13,0
	мушки	100,0	27,8	16,7	30,6	2,8	22,2
	женски	100,0	51,8	10,7	19,6	10,7	7,1
Остала насеља	свега	100,0	25,0	20,8	25,0	16,7	12,5
	мушки	100,0	42,9	14,3	-	28,6	14,3
	женски	100,0	17,6	23,5	35,3	11,8	11,8

Табела 100. Оцене запослених родитеља – проблеми у вези са смештајем/боравком деце у предшколској установи – незадовољавајући услови смештаја, према типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Незадовољавајући услови смештаја					
		укупно	1 (не представља ми проблем)	2	3	4	5 (изразито велики проблем)
Укупно	укупно	100,0	31,0	25,0	26,7	9,5	7,8
	мушки	100,0	20,9	30,2	30,2	9,3	9,3
	женски	100,0	37,0	21,9	24,7	9,6	6,8
Градска насеља	свега	100,0	31,5	25,0	28,3	7,6	7,6
	мушки	100,0	19,4	30,6	33,3	8,3	8,3
	женски	100,0	39,3	21,4	25,0	7,1	7,1
Остала насеља	свега	100,0	29,2	25,0	20,8	16,7	8,3
	мушки	100,0	28,6	28,6	14,3	14,3	14,3
	женски	100,0	29,4	23,5	23,5	17,6	5,9

Табела 101. Оцене запослених родитеља – проблеми у вези са смештајем/боравком деце у предшколској установи – висока цена смештаја, према типу насеља становања и полу (%)

		Висока цена смештаја					
		укупно	1 (не представља ми проблем)	2	3	4	5 (изразито велики проблем)
Укупно	укупно	100,0	42,2	16,4	20,7	6,9	13,8
	мушки	100,0	39,5	20,9	20,9	2,3	16,3
	женски	100,0	43,8	13,7	20,5	9,6	12,3
Градска насеља	свега	100,0	41,3	16,3	21,7	5,4	15,2
	мушки	100,0	38,9	22,2	22,2	-	16,7
	женски	100,0	42,9	12,5	21,4	8,9	14,3
Остала насеља	свега	100,0	45,8	16,7	16,7	12,5	8,3
	мушки	100,0	42,9	14,3	14,3	14,3	14,3
	женски	100,0	47,1	17,6	17,6	11,8	5,9

Табела 102. Оцена запослених родитеља – ако би у оквиру фирме или у њеној близини била отворена предшколска установа у коју би ишло Ваше дете, да ли би Вам то значајно олакшало усклађивање рада и родитељства, према типу насеља становања и полу (%)

Тип насеља становања/пол		Ако би у оквиру фирме или у њеној близини била отворена предшколска установа у коју би ишло Ваше дете, да ли би Вам то значајно олакшало усклађивање рада и родитељства?		
		укупно	да	Не
Укупно	укупно	100,0	67,2	32,8
	мушки	100,0	76,7	23,3
	женски	100,0	61,6	38,4
Градска насеља	свега	100,0	64,1	35,9
	мушки	100,0	75,0	25,0
	женски	100,0	57,1	42,9
Остала насеља	свега	100,0	79,2	20,8
	мушки	100,0	85,7	14,3
	женски	100,0	76,5	23,5

Табела 103. Ставови запослених о здрављу према полу и типу насеља становања (%)

		Тип насеља сталног становања								
		укупно			градска насеља			остала насеља		
		свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Како бисте оценили своје здравље у целини?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	лоше	5,0	3,8	5,7	2,7	2,4	2,9	13,3	8,3	16,7
	просечно	50,0	45,3	52,9	48,2	36,6	55,1	56,7	75,0	44,4
	добро	45,0	50,9	41,4	49,1	61,0	42,0	30,0	16,7	38,9
Да ли сте у току последња 3 месеца били код лекара?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	да	42,9	32,1	49,4	40,9	24,4	50,7	50,0	58,3	44,4
	био/била сам пре више од 3 месеца	11,4	13,2	10,3	10,9	14,6	8,7	13,3	8,3	16,7
	нисам био/била	45,7	54,7	40,2	48,2	61,0	40,6	36,7	33,3	38,9
Да ли је разлог Ваше посете код лекара био	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	лечење акутне болести	32,9	37,5	30,8	29,8	31,3	29,3	42,1	50,0	36,4
	праћење хроничне болести	15,8	20,8	13,5	17,5	25,0	14,6	10,5	12,5	9,1
	превентивни прегледи	51,3	41,7	55,8	52,6	43,8	56,1	47,4	37,5	54,5
Да ли употребљавате цигарете?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	никада	50,7	50,9	50,6	51,8	48,8	53,6	46,7	58,3	38,9
	бивши пушач	19,3	22,6	17,2	19,1	19,5	18,8	20,0	33,3	11,1
	да, тренутно пушим	28,6	24,5	31,0	27,3	29,3	26,1	33,3	8,3	50,0
	да, електронску цигарету	1,4	1,9	1,1	1,8	2,4	1,4	0,0	0,0	0,0

Табела 103. Ставови запослених о здрављу према полу и типу насеља становања (%) (наставка)

		Тип насеља сталног становања								
		укупно			градска насеља			остала насеља		
		свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Да ли употребљавате алкохолна пића?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	никада	33,6	18,9	42,5	34,5	19,5	43,5	30,0	16,7	38,9
	повремено	63,6	79,2	54,0	62,7	78,0	53,6	66,7	83,3	55,6
	често	2,9	1,9	3,4	2,7	2,4	2,9	3,3	0,0	5,6
Да ли употребљавате седативе?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	да	3,6	1,9	4,6	4,5	2,4	5,8	0,0	0,0	0,0
	не	96,4	98,1	95,4	95,5	97,6	94,2	100,0	100,0	100,0
Да ли употребљавате бензодиазепине?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	да	1,4	1,9	1,1	0,9	2,4	0,0	3,3	0,0	5,6
	не	98,6	98,1	98,9	99,1	97,6	100,0	96,7	100,0	94,4
Да ли употребљавате друге психоактивне супстанце?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	да	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	не	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Који је Ваш став по питању употребе цигарета?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	пушење цигарета може да проузрокује многе болести	59,3	67,9	54,0	60,0	68,3	55,1	56,7	66,7	50,0
	пушење цигарета је навика	40,7	32,1	46,0	40,0	31,7	44,9	43,3	33,3	50,0

Табела 104. Ставови запослених о здравственој писмености према полу и типу насеља становања (%)

Колико лако можете да:		Тип насеља сталног становања								
		укупно			градска насеља			остала насеља		
		свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Нађете информације о начинима лечења болести које се Вас тичу?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	6,4	5,7	6,9	5,5	4,9	5,8	10,0	8,3	11,1
	тешко	22,9	18,9	25,3	24,5	24,4	24,6	16,7	0,0	27,8
	лако	53,6	60,4	49,4	51,8	53,7	50,7	60,0	83,3	44,4
	веома лако	17,1	15,1	18,4	18,2	17,1	18,8	13,3	8,3	16,7
Сазнате где да добијете стручну помоћ када сте болесни?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	7,1	5,7	8,0	8,2	7,3	8,7	3,3	0,0	5,6
	тешко	25,0	26,4	24,1	28,2	29,3	27,5	13,3	16,7	11,1
	лако	50,7	52,8	49,4	46,4	46,3	46,4	66,7	75,0	61,1
	веома лако	17,1	15,1	18,4	17,3	17,1	17,4	16,7	8,3	22,2
Разумете шта Вам Ваш лекар говори?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	1,4	1,9	1,1	1,8	2,4	1,4	0,0	0,0	0,0
	тешко	14,3	18,9	11,5	11,8	12,2	11,6	23,3	41,7	11,1
	лако	62,1	60,4	63,2	64,5	65,9	63,8	53,3	41,7	61,1
	веома лако	22,1	18,9	24,1	21,8	19,5	23,2	23,3	16,7	27,8
Разумете објашњење свог лекара или фармацеута како да користите прописани лек?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	0,7	1,9	0,0	0,9	2,4	0,0	0,0	0,0	0,0
	тешко	5,7	5,7	5,7	6,4	7,3	5,8	3,3	0,0	5,6
	лако	65,0	69,8	62,1	62,7	65,9	60,9	73,3	83,3	66,7
	веома лако	28,6	22,6	32,2	30,0	24,4	33,3	23,3	16,7	27,8

Табела 104. Ставови запослених о здравственој писмености према полу и типу насеља становања (%) (наставак)

Колико лако можете да:	Тип насеља сталног становања								
------------------------	------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

		укупно			градска насеља			остала насеља		
		свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Процените да ли Вам је потребно мишљење другог лекара?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	2,1	1,9	2,3	2,7	2,4	2,9	0,0	0,0	0,0
	тешко	24,3	28,3	21,8	27,3	29,3	26,1	13,3	25,0	5,6
	лако	56,4	52,8	58,6	50,9	48,8	52,2	76,7	66,7	83,3
	веома лако	17,1	17,0	17,2	19,1	19,5	18,8	10,0	8,3	11,1
Користите информације које Вам даје лекар, за доношење одлука о Вашој болести?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	тешко	14,3	20,8	10,3	14,5	24,4	8,7	13,3	8,3	16,7
	лако	64,3	52,8	71,3	61,8	46,3	71,0	73,3	75,0	72,2
	веома лако	21,4	26,4	18,4	23,6	29,3	20,3	13,3	16,7	11,1
Поступате по упутствима свог лекара или фармацеута?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	тешко	8,6	11,3	6,9	8,2	9,8	7,2	10,0	16,7	5,6
	лако	60,0	60,4	59,8	58,2	58,5	58,0	66,7	66,7	66,7
	веома лако	31,4	28,3	33,3	33,6	31,7	34,8	23,3	16,7	27,8
Пронађете информације о томе како да се носите са проблемима менталног здравља као што су стрес или депресија?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	6,4	7,5	5,7	7,3	9,8	5,8	3,3	0,0	5,6
	тешко	25,0	26,4	24,1	26,4	24,4	27,5	20,0	33,3	11,1
	лако	52,9	50,9	54,0	50,9	48,8	52,2	60,0	58,3	61,1
Разумете здравствена упозорења о понашањима као што су пушење, смањена физичка активност или прекомерни унос алкохола?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	1,4	1,9	1,1	1,8	2,4	1,4	0,0	0,0	0,0
	тешко	4,3	3,8	4,6	3,6	2,4	4,3	6,7	8,3	5,6
	лако	50,7	54,7	48,3	49,1	53,7	46,4	56,7	58,3	55,6
	веома лако	43,6	39,6	46,0	45,5	41,5	47,8	36,7	33,3	38,9

Табела 104. Ставови запослених о здравственој писмености према полу и типу насеља становања (%) (наставак)

Колико лако можете да:	Тип насеља сталног становања
------------------------	------------------------------

		укупно			градска насеља			остала насеља		
		свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Разумете зашто су Вам потребни превентивни (скрининг) прегледи?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	тешко	5,7	11,3	2,3	4,5	9,8	1,4	10,0	16,7	5,6
	лако	47,9	49,1	47,1	45,5	48,8	43,5	56,7	50,0	61,1
	веома лако	46,4	39,6	50,6	50,0	41,5	55,1	33,3	33,3	33,3
Процените да ли су информације о медицинским ризицима у медијима поуздане?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	11,4	5,7	14,9	11,8	7,3	14,5	10,0	0,0	16,7
	тешко	35,0	30,2	37,9	34,5	31,7	36,2	36,7	25,0	44,4
	лако	40,0	50,9	33,3	40,9	51,2	34,8	36,7	50,0	27,8
	веома лако	13,6	13,2	13,8	12,7	9,8	14,5	16,7	25,0	11,1
Одлучите како можете да се заштитите од болести на основу информација у медијима?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	9,3	9,4	9,2	9,1	12,2	7,2	10,0	0,0	16,7
	тешко	43,6	47,2	41,4	44,5	51,2	40,6	40,0	33,3	44,4
	лако	37,1	32,1	40,2	35,5	26,8	40,6	43,3	50,0	38,9
	веома лако	10,0	11,3	9,2	10,9	9,8	11,6	6,7	16,7	0,0
Сазнате нешто о активностима које су добре за Ваше ментално благостање?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	3,6	7,5	1,1	4,5	9,8	1,4	0,0	0,0	0,0
	тешко	19,3	20,8	18,4	20,9	19,5	21,7	13,3	25,0	5,6
	лако	61,4	56,6	64,4	57,3	53,7	59,4	76,7	66,7	83,3
	веома лако	15,7	15,1	16,1	17,3	17,1	17,4	10,0	8,3	11,1

Табела 104. Ставови запослених о здравственој писмености према полу и типу насеља становања (%) (наставак)

Колико лако можете да:		Тип насеља сталног становања								
		укупно			градска насеља			остала насеља		
		свега	мушки	женски	свега	мушки	женски	свега	мушки	женски
Разумете савет о здрављу од чланова породице и пријатеља?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	1,4	3,8	0,0	1,8	4,9	0,0	0,0	0,0	0,0
	тешко	7,9	9,4	6,9	7,3	9,8	5,8	10,0	8,3	11,1
	лако	70,0	66,0	72,4	67,3	61,0	71,0	80,0	83,3	77,8
	веома лако	20,7	20,8	20,7	23,6	24,4	23,2	10,0	8,3	11,1
Разумете информације у медијима о томе како да будете здравији?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	веома тешко	5,7	9,4	3,4	7,3	12,2	4,3	0,0	0,0	0,0
	тешко	23,6	24,5	23,0	21,8	24,4	20,3	30,0	25,0	33,3
	лако	54,3	52,8	55,2	53,6	48,8	56,5	56,7	66,7	50,0
	веома лако	16,4	13,2	18,4	17,3	14,6	18,8	13,3	8,3	16,7
Процените које је свакодневно понашање повезано са Вашим здрављем?	укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	тешко	12,9	15,1	11,5	14,5	14,6	14,5	6,7	16,7	0,0
	лако	67,9	67,9	67,8	64,5	65,9	63,8	80,0	75,0	83,3
	веома лако	19,3	17,0	20,7	20,9	19,5	21,7	13,3	8,3	16,7

Подаци прикупљени овим упитником користиће се искључиво у сврхе статистичке обраде.

Република Србија
КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА
ЗАДУЖЕНОГ ЗА ДЕМОГРАФИЈУ И ПОПУЛАЦИОНУ ПОЛИТИКУ

ИСТРАЖИВАЊЕ О УСКЛАЂИВАЊУ РАДА И РОДИТЕЉСТВА

Упитник за послодавца (Јединица локалне самоуправе – ЈЛС)

Општи подаци

Град/општина _____

	Укупно	Мушко	Женско
Број запослених	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Број запослених родитеља са предшколском или млађом школском децом (до V разреда основне школе)	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Број руководилица/менаџера	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Питања

1. Да ли Ваша ЈЛС обезбеђује или је спремна да обезбеди неку врсту финансијске помоћи или погодности запосленим родитељима са предшколском и млађом школском децом?

	Обезбеђује				→	Спремна је да обезбеди уз пореске олакшице			
	1	Да	2	Не		1	Да	2	Не
Једнократна финансијска помоћ за рођење детета	1	Да	2	Не	→	1	Да	2	Не
Једнократна финансијска помоћ за полазак детета у школу	1	Да	2	Не	→	1	Да	2	Не
Финансијска помоћ за трошкове лечења детета	1	Да	2	Не	→	1	Да	2	Не
Друга врста помоћи/погодности (уписати) _____									

2. Да ли Ваша ЈЛС обезбеђује или је спремна да обезбеди неку врсту флексибилног радног времена за запослене родитеље са предшколском и млађом школском децом?

	Обезбеђује					Спремна је да обезбеди уз пореске олакшице			
	1	Да	2	Не	→	1	Да	2	Не
Клизно радно време	1	Да	2	Не	→	1	Да	2	Не
Прерасподела радног односа	1	Да	2	Не	→	1	Да	2	Не
Рад од куће	1	Да	2	Не	→	1	Да	2	Не
Могућност избора смене (када је у фирми организован рад у сменама)	1	Да	2	Не	→	1	Да	2	Не
Опционо прихватање прековременог рада	1	Да	2	Не	→	1	Да	2	Не

Друго (уписати): _____

3. Да ли у Вашој ЈЛС постоје примери коришћења одсуства зарад неге детета током прве године живота од стране очева? 1 Да 2 Не

4. Да ли бисте подржали предлог да се родитељима обезбеди један дан плаћеног одсуства (слободан дан) за дететов рођендан до навршене седме године? 1 Да 2 Не

5. Да ли међу запосленима у Вашој ЈЛС има жена које спадају у неку од посебно рањивих група?

(Могуће је више одговора)

1 Особе са инвалидитетом

3 Ромкиње

2 Самохране мајке

4 Ниједна од наведених група

6. Оцените да ли ЈЛС може остварити добробит/успешно пословање од запослених који су родитељи на скали од 1 (нема посебних користи) до 5 (има изразите користи)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

7. Оцените проблеме које имате због одсуства и/или смањене ефикасности запослених родитеља *(Заокружите једну од понуђених оцена; 1 – не представља ми проблем, 5 – изразито велики проблем)*

Дужина породилског одсуства (додатни трошкови у вези са прерасподелом посла и/или обуком радника који мења одсутног родитеља)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Честа боловања ради неге детета

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Друго (уписати и оценити): _____

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

8. Ако би стручна анализа показала да би корист од оснивања предшколске установе у оквиру Ваше ЈЛС, или у њеној непосредној близини, била већа од уложених средстава, да ли би ЈЛС била спремна да самостално или заједно са државом финансира оснивање и/или унапређење капацитета и услова рада предшколске установе?

1 Да, самостално

2 Да, заједно са државом

3 Не

9. Које би мере, по Вашем мишљењу, држава требало да предузме како би стимулисала или наградила Вашу ЈЛС за активно спровођење мера у вези са усклађивањем рада и родитељства?

(Рангирајте понуђене мере од 1 до 3; 1 – најзначајније, 2 – средњег значаја; 3 – најмање значајно)

Ранг	
Пореске олакшице	<input type="text"/>
Економски подстицајне мере (субвенције, бесповратна средства...)	<input type="text"/>
Медијска промоција породично одговорне ЈЛС	<input type="text"/>

10. Уколико сматрате да би нека друга мера стимулативно утицала на Вашу ЈЛС да активно спроводе мере у вези са усклађивањем рада и родитељства, молимо Вас да је наведете.

ДРУШТВЕНА ОДГОВОРНОСТ ЈЛС

11. Да ли у Вашој ЈЛС постоји посебна организациона јединица која се бави кадровским питањима/људским ресурсима?

1 Да

2 Не

3 Не, али планирамо да је формирамо

12. Уколико је имате, да ли та организациона јединица даје предлоге активности и мера менаџменту у вези са превазилажењем проблема запослених при усклађивању радних и родитељских обавеза?

1 Да

2 Не

3 Не, али планирамо да се бавимо

13. Да ли се Ваша ЈЛС стратешки бави дефинисањем одређених предлога активности и мера у сарадњи са привредним субјектима на Вашој општини, а које се односе на усклађивање радног и породичног живота?

1 Да

2 Не

3 Не, али планирамо да се бавимо

14. Да ли сте спремни да посредујете/помогнете у налажењу посла и запошљавању незапослених мајки у Вашој општини?

Да 1

Не 2

15. Да ли сте спремни да посредујете/помогнете послодавцима на територији Ваше општине да организују и обезбеде ваучере за прегледе у приватним ординацијама за родитеље запослених који чувају своје унуке?

Да 1

Не 2

16. Да ли сте спремни да посредујете/помогнете послодавцима на територији Ваше општине да једнократно организују и обезбеде додатне приватне здравствене услуге, нпр. систематске или наменске здравствене прегледе, за запослене родитеље/децу запослених?

Да 1

Не 2

17. Да ли сте спремни да се додатно ангажујете на промоцији значаја увођења додатних погодности за запослене родитеље по питању усклађивања рада и родитељства и међугенерациске солидарности, намењених послодавцима на територији Ваше општине, организовањем семинара, предавања, радионица и сл.?

Да 1

Не 2

Контакт особа

Име и презиме _____

Радно место _____

Телефон /

Е-mail _____

Напомена: Уколико имате додатна запажања, предлоге или сугестије, молимо Вас да их овде наведете:

Подаци прикупљени овим упитником користиће се искључиво у сврхе статистичке обраде.

Република Србија
КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА
ЗАДУЖЕНОГ ЗА ДЕМОГРАФИЈУ И ПОПУЛАЦИОНУ ПОЛИТИКУ

ИСТРАЖИВАЊЕ О УСКЛАЂИВАЊУ РАДА И РОДИТЕЉСТВА

Упитник за запослене родитеље са децом предшколског и млађег школског узрста
(до V разреда основне школе)

Информисани пристанак:

Поштована госпођо / поштовани господине,

Потребна нам је Ваша сарадња и помоћ у извођењу нашег истраживања о усклађивању рада и родитељства, као и испитивању здравствене писмености. Да бисмо могли да остваримо увид у ставове грађана, неопходна нам је Ваша сарадња и сагласност. Учешће у овом истраживању је анонимно, добровољно, без принуде (подстицаја – нпр. новчаног) и свакога тренутка можете напустити истраживање.

Уколико сте сагласни да учествујете у нашем истраживању, молимо Вас да одговорите на следећа питања.

Унапред Вам захваљујемо на сарадњи.

Град/општина	_____		
Привредни субјект	_____	_____	_____
	(уписати пун назив)		(матични број)
1. Пол	1 Мушки	2 Женски	
2. Година рођења	_____		
3. Колико имате укупно година радног стажа?	_____		
4. Да ли радите на руководећем/менаџерском радном месту?	1	Да	2 Не
5.	Највиша завршена школа		

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Без школе 2. Непотпуна основна школа 3. Основна школа (8 разреда) 4. Средња школа 5. Виша школа 6. Висока школа 7. Мастер/магистратура 8. Докторат 				
6.	Брачни/партнерски статус				
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Неожењен/неудата 2. Ожењен/удата 3. Удовац/удовица 4. Разведен/разведена 5. Лице живи у ванбрачној заједници 				
7.	Тип насеља сталног становања (пребивалишта)	1 Градска насеља	2 Остала насеља		
8.	Како процењујете материјално стање свог домаћинства?				
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Јако лоше 2. Лоше 3. Просечно 4. Добро 5. Јако добро 				
9.	Број деце	_____			
10.	Године рођења деце	_____ (првог детета)	_____ (другог детета)	_____ (трећег детета)	_____ (најмлађег детета)
11.	Колико деце сте желели да имате?	_____			
	Уколико се број деце коју испитаник има разликује од жељеног броја деце, питати за разлоге зашто остварен број деце није једнак жељеном (уписати коментар на свако питање, рангирати наведене разлоге од 1 до 3 – најбитнији разлог је 1; најмање битан је 3)				
11.1	Разлози материјалне природе				
11.2	Разлози нематеријалне природе				
11.3	Други разлози				
12.	Да ли би, по Вашем мишљењу, неки од видова флексибилног радног времена допринео лакшем усклађивању				

УПИТНИК ЗА ЗАПОСЛЕНЕ РОДИТЕЉЕ

професионалних и приватних обавеза запослених родитеља? (Заокружите једну од понуђених оцена; оцена од 1 до 5; 1 – нема значаја, 5 – највећи значај)		1	2	3	4	5
12.1	Клизно радно време	1	2	3	4	5
12.2	Прерасподела радног времена (различит број сати рада по данима у току једне радне недеље)	1	2	3	4	5
12.3	Рад од куће	1	2	3	4	5
12.4	Могућност избора смене (када је у фирми организован рад у сменама)	1	2	3	4	5
12.5	Опционо прихватање прековременог рада	1	2	3	4	5
13.	Да ли бисте при избору новог посла дали предност послодавцу који би Вам омогућио флексибилан распоред радног времена (нпр. клизно радно време, рад од куће, прерасподела радног времена, могућност избора смена и опционо прихватање прековременог рада)?				1 Да	2 Не
14.	Да ли, по Вашем мишљењу, треба да постоје посебне погодности које омогућавају запосленим родитељима који имају децу предшколског и млађег школског узраста да лакше ускладе своје породичне и радне обавезе?				1 Да	2 Не

Питања за родитеље који имају децу предшколског узраста (млађу од 7 година)

15.	Да ли Ваше дете иде у предшколску установу?	
15.1	1 Да	(Одговара на питања 16 и 17)
15.2	2 Једно дете иде, а друго не иде	(Одговара на питања 16 и 19)
15.3	3 Не	(Одговара на питања 18 и 19)
16.	Где се налази предшколска установа у коју Ваше дете иде?	
16.1	У близини стана/куће	1
16.2	У близини фирме у којој ради један од родитеља	2
16.3	На другој локацији	3
17.	Која локација предшколске установе би Вам више одговарала?	
17.1	Одговара ми постојећа локација	1
17.2	У близини стана/куће	2
17.3	У близини фирме у којој ради један од родитеља	3
17.4	Друга локација	4
18.	Зашто Ваше дете не иде у предшколску установу?	

УПИТНИК ЗА ЗАПОСЛЕНЕ РОДИТЕЉЕ

18.1	Нема места у предшколској установи	1				
18.2	Немам довољно финансијских средстава	2				
18.3	Више ми одговара други начин чувања детета	3				
19.	На који начин сте организовали чување детета?					
19.1	Дете чува родитељ који је на породичном одсуству	1				
19.2	Дете чува родитељ који није запослен	2				
19.3	Дете чува баба, деда, тетка или друго лице (не плаћа се услуга чувања)	3				
19.4	Плаћам лице које чува дете	4				
20.	Који су, по Вашем мишљењу, највећи проблеми које имају родитељи у вези са смештајем детета у предшколску установу (Заокружите једну од понуђених оцена; 1 – не представља ми проблем, 5 – изразито велики проблем)					
20.1	Неусклађеност радног времена предшколске установе и фирме	1	2	3	4	5
20.2	Превелик број деце у групи	1	2	3	4	5
20.3	Незадовољавајући квалитет образовно-васпитног програма	1	2	3	4	5
20.4	Незадовољавајући услови смештаја	1	2	3	4	5
20.5	Висока цена смештаја	1	2	3	4	5
21.	Ако би у оквиру Ваше фирме или у њеној непосредној близини била отворена предшколска установа у коју би ишло Ваше дете, да ли би Вам то значајно олакшало усклађивање рада и родитељства?			1 Да		2 Не

Одговарају родитељи који имају дете/децу која иду у први, други, трећи или четврти разред основне школе

22.	Како организујете чување детета током болести детета? (могућност више одговора)					
22.1	Користим боловање	1				
22.2	Користим годишњи одмор	2				
22.3	Чува га мајка/отац	3				
22.4	Чува га неко од родбине	4				
22.5	Ангажујем друго лице које плаћам	5				
22.6	Нешто друго, шта? _____	6				
23.	Како одсуство ради родитељских обавеза утиче на Ваше професионално ангажовање?					
23.1	Не утиче на напредовање на послу	1				
23.2	Утиче на напредовање на послу	2				
23.3	Утиче на финансијски губитак	3				
23.4	Нешто друго, шта? _____	4				

УПИТНИК ЗА ЗАПОСЛЕНЕ РОДИТЕЉЕ

24.	Да ли сте напредовали у каријери док сте имали дете млађег школског узраста?	1 Да	2 Не
25.	Како организујете чување детета/ деце током школских распуста? (могућност више одговора)		
25.1	Користим боловање		
25.2	Користим годишњи одмор		
25.3	Чува га мајка/отац		
25.4	Чува га неко од родбине		
25.5	Ангажујем друго лице које плаћам		
25.6	Нешто друго, шта? _____		
26.	Оцените шта би за Вас значило уколико би постојало институционално решење за боравак деце током школских распуста на скали од 1 (нема посебног значаја) до 5 (има изузетан значај).		
		1	2
		3	4
		5	
27.	Колико месечно издвајате за додатне спортске и друге ваннаставне активности детета/деце?		
	_____ динара.		
28.	По Вашем мишљењу, која институција би требало да преузме финансирање или суфинансирање неких додатних ваншколских активности? (по избору једну активност) (могуће је више одговора)		
	1. Локална самоуправа		
	2. Послодавац		
	3. Неко други, ко? _____		

Питања која се односе на здравље становништва

29.	Како бисте оценили своје здравље у целини?
	1. Лоше
	2. Просечно
	3. Добро
30.	Да ли сте у току протекла 3 месеца били код лекара?
	1. Да
	2. Био/била сам пре више од 3 месеца
	3. Нисам био/била

31.	<p>Да ли је разлог Ваше посете код лекара било:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Лечење акутне болести 2. Праћење хроничне болести 3. Превентивни прегледи
32.	<p>Да ли употребљавате једну или више следећих супстанци?</p>
32.1	<p>Цигарете:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Никада 2. Бивши пушач 3. Да, тренутно пушим 4. Да, електронску цигарету
32.2	<p>Алкохолна пића:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Никада 2. Повремено 3. Често
32.3	<p>Седативе</p>
32.4	<p>Бензодиазепине</p>
32.5	<p>Друге психоактивне супстанце:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Марихуана 2. Хашиш 3. Екстази 4. Кокаин 5. Хероин
33.	<p>Који је Ваш став по питању употребе цигарета?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Пушење цигарета може да проузрокује многе болести 2. Пушење цигарета је навика
34.	<p>Ваша телесна тежина износи:</p> <p>_____ kg</p>
35.	<p>Ваша телесна висина износи:</p> <p>_____ cm</p>
36.	<p>Колика је била вредност крвног притиска на последњем мерењу?</p> <p>_____ mmHg</p>

УПИТНИК ЗА ЗАПОСЛЕНЕ РОДИТЕЉЕ

У следећем боксу се налазе питања за процену здравствене писмености. Молимо Вас да на свих 16 питања дате по један одговор на скали од 1 до 4 (веома тешко, тешко, веома лако, лако). Молимо Вас да унесете по један наведен одговор (број од 1 до 4) за свако питање.

37. Здравствена писменост					
Редни број	Питања	Одговори			
	<i>На скали од веома лако до веома тешко колико Вам је лако да:</i>	Веома тешко	Тешко	Лако	Веома лако
		1	2	3	4
1.	нађете информације о начинима лечења болести које се Вас тичу?				
2.	сазнате где да добијете стручну помоћ када сте болесни?				
3.	разумете шта Вам Ваш лекар говори?				
4.	разумете објашњење свог лекара или фармацеута како да користите прописани лек?				
5.	процените да ли Вам је потребно мишљење другог лекара?				
6.	користите информације које Вам даје лекар, за доношење одлука о Вашој болести?				
7.	поступате по упутствима свог лекара или фармацеута?				
8.	пронађете информације о томе како да се носите са проблемима менталног здравља као што су стрес или депресија?				
9.	разумете здравствена упозорења о понашањима као што су пушење, смањена физичка активност и прекомерни унос алкохола?				
10.	разумете зашто су Вам потребни превентивни (скрининг) прегледи?				
11.	процените да ли су информације о медицинским ризицима у медијима поуздане?				
12.	одлучите како можете да се заштитите од болести на основу информација у медијима?				
13.	сазнате нешто о активностима које су добре за Ваше ментално благостање?				
14.	разумете савет о здрављу од чланова породице и пријатеља?				
15.	разумете информације у медијима о томе како да будете здравији?				
16.	процените које је свакодневно понашање повезано са Вашим здрављем?				

Хвала Вам што сте учествовали у истраживању, чувајте се и остајте здраво!

- „Идеално би било да фирме имају могућност да отворе вртиће (предшколске установе) у оквиру свог пословања. Тако би родитељи увек стизали на време на посао и не би морали да излазе раније са посла да би стигли по дете у вртић на другој локацији... “
- „Било би добро да се уведе закон по ком маме које имају малу децу могу да раде скраћено, да имају право избора да ли желе да раде четири, шест или осам сати дневно. Наравно, да буду заштићене од отказа или мобинга због свог избора...”
- „Мислим да је у данашње време јако тешко запосленим мајкама да се усклади родитељство са пословним обавезама. Стога мислим да би се корекцијом радног времена за жене мајке можда постигао бољи резултат за одгајање и васпитање деце.”
- „Сматрам да родитељи са троје или више деце морају бити финансијски подржани од државе током одгајања деце, најбоље до пунолетства најмлађег детета, независно од своје финансијске ситуације, како би лакше подизали децу и били пример осталог омладини да се жене, удају, рађају децу...”
- „Мислим да треба помоћи родитељима кад им је најтеже и потребно је да се систем озбиљно бави питањем када је реч о болести деце и одсуствовању родитеља са посла, поготово када су тешке болести у питању и операције где је обавезно присуство родитеља, јер тад родитељ мора бити на боловању.”
- „Помоћи родитељима да лакше дођу до радног места; родитељи којима је пребивалиште у другом граду у односу на место где раде често имају проблем у виду неадекватних аутобуских линија (недовољно чести поласци, лоши аутобуси, линије које обједињују међуградски и локални превоз...)”
- „Треба помоћи женама кад год се може. Сматрам да би мајке требало да имају могућност рада од куће или неке врсте комбиновања, нпр. половине радног времена, у неком периоду, јер је веома тешко да се ускладе обавезе на послу са малим дететом без помоћи других (баке, деке, других лица)...”
- „Велика је брига родитеља кад су деца на распусту. Зашто се у свакој школи не организује продужен боравак деце? Шта да раде деца и родитељи који имају школску децу и која ће морати сама да одлазе и долазе из школе уколико су им оба родитеља запослена, а немају могућност да им неко други причува децу?”
- „Могућност олакшавања положаја мајки са троје и више деце; ово би се односило на радно време код послодавца – по могућности краће радно време. Решавање социјалних примања мајки са троје и више деце у виду демографске накнаде за

мајке...”

- „На тему усклађивања рада и родитељства, највише пажње бих посветила флексибилности радног времена, као и разумевању послодавца за обавезе родитеља (поготово самохраних) према детету у овој животној доби (предшколска деца, као и деца у нижим разредима).“
- „Омогућавање договора послодавца и радника око усклађивања процеса рада (радног времена) за родитеље са децом са посебним потребама, с обзиром на то да наведена чињеница битно утиче на продуктивност самог радника (родитеља). Врло битно – подршка послодавца. Сви треба више да обрате пажњу на родитеље, они су стуб породице...“
- „Моје мишљење је да су нам предшколске установе веома добро организоване и да су им услови доста добри, имајући у виду ниво зарада васпитачица и колико се генерално мало средстава улаже у објекте, ако може да их има још, било би добро, и да се субвенционишу додатне активности, да родитељима буде мало лакше...“

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.356.2:331.101.25(497.11)
314.113(497.11)

РАШЕВИЋ, Мирјана, 1955-

Усклађивање рада и родитељства / [аутори Мирјана Рашевић и Гордана Бјелобрк].

- Београд : Министарство за бригу о породици и демографију, 2021 (Београд : Академија).
- 110 стр. : граф. прикази, табеле ; 23 cm

Податак о ауторима преузет из колофона. - Тираж 300. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Summary.

ISBN 978-86-903914-0-0

1. Бјелобрк, Гордана, 1966- [аутор]

а) Рад -- Родитељство -- Истраживање -- Србија б) Популациона политика -

- Истраживање -- Србија

COBISS.SR-ID 53885193